

2 0 0 2

Å R S B E R E T N I N G

Udvalgene vedrørende

Videnskabelig Uredelighed

Forskningsstyrelsen, oktober 2003

F O R O R D

Af Hans Henrik Brydesholt

Beskikkelsesperioden for medlemmer og suppleanter i Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) udløb den 28. februar 2003. UVVU's beretningsperiode dækker derfor denne gang perioden 1. januar 2002 til 28. februar 2003. Alle medlemmer blev genbeskikket efter indstilling fra de respektive forskningsråd – bortset fra et enkelt medlem, der af arbejdsmæssige grunde ikke ønskede at fortsætte.

Af lovgivningen fremgår, at UVVU's formand skal være landsdommer. Da undertegnede i dag er pensioneret fra landsretten, kunne jeg ikke genbeskikkes. Landsdommer Henrik Waaben er udnævnt til ny formand.

Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed har i beretningsperioden afholdt 11 møder. Heraf var fem møder fælles for de tre udvalg. Udvalget for sundhedsvidenskabelig forskning har afholdt tre møder. Udvalget for naturvidenskabelig, jordbrugs- og veterinærvidenskabelig og teknisk-videnskabelig forskning har afholdt to møder, mens Udvalget for samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning har afholdt ét møde i beretningsperioden.

Udvalgene har i beretningsperioden behandlet 14 sager. I to sager fik klagerne medhold i, at de handlinger, der var begået, faldt ind under de kriterier, der er opstillet for videnskabelig uredelighed. I ingen af tilfældene forelå der dog bevis for forsæt eller grov forsømmelighed. Se endvidere oversigten over de sager, UVVU har behandlet i beretningsperioden, s. 36.

I begyndelsen af 2003 offentliggjorde UVVU sin afgørelse vedrørende tre klager om

videnskabelig uredelighed i forbindelse med Bjørn Lomborgs bog "The Skeptical Environmentalist". Afgørelsen gav anledning til betydelig debat. Det skyldes ikke mindst, at UVVU i denne, som i så mange tidligere sager, anvendte normen "god videnskabelig praksis". Det er som nævnt langt fra første gang, at UVVU har anvendt denne norm – jf. f.eks. artiklen s. 33 ff i UVVU's årsberetning for 1995:

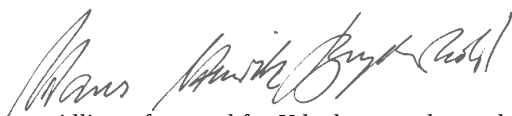
"UVVU's bedømmelse af handlinger, der er i strid med god videnskabelig praksis, og afgrænsningen af UVVU's sagsområde" af Daniel Andersen og Hans Henrik Brydensholt.

Sagen gav anledning til, at ministeren for Videnskab, Teknologi og Udvikling bad direktøren for Forskningsstyrelsen nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle vurdere, om der er behov for at justere regelgrundlaget for UVVU's fremtidige arbejde. Samtidig blev jeg som UVVU's daværende formand anmodet om at kommentere samme spørgsmål på grundlag af de hidtidige erfaringer. UVVU selv vil få lejlighed til at udtale sig på et senere tidspunkt.

UVVU lægger fortsat megen vægt på den præventive indsats. Også i dette beretningsår har medlemmer af UVVU bidraget til at udbrede kendskabet til UVVU's arbejde gennem undervisnings- og oplysningsaktiviteter. At forskningsmiljøerne på denne måde får viden om, hvorledes man fastlægger normerne for videnskabelig uredelighed og for adfærd, der er i strid med god videnskabelig skik, har ikke blot en præventiv effekt. Det er også med til at styrke retssikkerheden. Det samme gælder de artikler i UVVU's årsberetninger, der behandler mere principielle afgørelser.

Også denne årsberetning indeholder sådanne artikler. Overlæge, dr.med. Nils Axelsen har igen i år i en oversigtsartikel givet UVVU's arbejde et internationalt perspektiv. Der er grund til at takke for denne betydelige indsats, ligesom der er grund til at takke medlemmer af ad hoc-udvalg og medlemmerne i øvrigt for det til tider utaknemmelige arbejde, de så beredvilligt har udført i forbindelse med UVVU's sagsbehandling.

Når denne beretning offentliggøres, er jeg fratrådt efter 10 år som formand for UVVU. Vi lever i et vidensamfund, der samtidig er præget af stærk konkurrence – økonomisk og karrieremæssigt. Det er forståeligt, at man i denne situation er blevet stadig mere optaget af de redelighedskrav, der stilles til forskningen. Der er for mig ingen tvivl om, at der også fremover vil være behov for UVVU's arbejde.

Hans Henrik Brydensholt,
tidligere formand for Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed

INDHOLD

FORORD 2

Af Hans Henrik Brydensholt

FORSKNINGSINSTITUTIONERNES MULIGHEDER FOR AT HINDRE FORSKERE I AT OFFENTLIGGØRE EN ARTIKEL 6

Af Hans Henrik Brydensholt

RETSSAG OM EDTA'S EFFEKT PÅ ÅREFORKALKNING I BENENE – SAG NR. 5 FRA 1993 14

Af landsdommer Henrik Waaben, formand for UVVU

DEN INTERNATIONALE UDVIKLING 19

Af overlæge, dr.med. Nils Axelsen, Statens Serum Institut

SAGER BEHANDLET I 2002 36

Af fuldmægtig, cand.jur. Hanne Koktvedgaard, Forskningsstyrelsen

BILAG 49

1. Bekendtgørelse om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (nr. 933 af 15. december 1998)
2. Forretningsorden for Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed
3. Medlemmer og suppleanter af Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed, december 2001
4. Medlemmer af ad hoc-udvalg i 2001

FORSKNINGSINSTITUTIONERS
MULIGHEDER FOR AT HINDRE FORSKERE I
AT OFFENTLIGGØRE EN ARTIKEL

Af Hans Henrik Brydensholt

Et spørgsmål, der har givet anledning til en del sager og overvejelser, er, i hvilke tilfælde en forskningsinstitution er berettiget til at lægge hindringer i vejen for en forskers publicering af et forskningsresultat.

FORSKERES RET OG PLIGT TIL PUBLICERING

Udgangspunktet er klart. En forsker har både ret og pligt til at søge sit forskningsresultat offentliggjort og dermed gjort tilgængeligt for andre forskere og for offentligheden som sådan. Forskning bygger på den viden, der gennem tidligere forskningsgenerationer er oparbejdet. Princippet om publiceringsret og -pligt er da også indeholdt i den "Vejledning vedrørende ret og pligt til opbevaring og brug af videnskabelige data" (pkt. 2), der findes i den samling "Vejledninger i god videnskabelig praksis", som

det daværende UVVU udsendte i 1998.

Det er imidlertid ikke alle interessenter i et forskningsprojekt, der nødvendigvis er interesseret i at følge den givne hovedregel. En privat virksomhed, der har finansieret eller sponsoreret et forskningsprojekt, gør det typisk med henblik på at profitere af resultatet. Kommer der et anvendeligt resultat ud af det, er man interesseret i at opnå eneret til udnyttelsen – ofte gennem et patent. Og opnåelse af et patent er netop betinget af, at den pågældende viden er ny, at den ikke har været offentliggjort tidligere.

Selvom forskningen viser sig frugtesløs (således at der ikke kommer et brugeligt resultat ud af forsøget), kan det finansierende firma meget vel være interesseret i, at konkurrenter bliver holdt uvidende om, at det ønskede resultat ikke kunne nås ad den søgte vej. En offentliggørelse af fremgangsmåder, der har givet et nega-

tivt resultat, kan spare konkurrenter for at bruge en formue på at gå samme vej.

Også den forsker, der har gjort en opdagelse med et økonomisk potentiale, vil typisk være interesseret i at sikre sig udbyttet og derfor først offentliggøre sin viden, når han eller hun har sikret sig udnyttelsesretten for sig selv eller for den, eneretten overdrages til. Ud over den økonomiske interesse har forskeren også en anden interesse – nemlig i den videnskabelige merit, som en offentliggørelse vil give. Det gælder naturligvis især for de forskere, der har været med i forskningsprojektet uden dog at have været med i den del af projektet, der kan gøres op i penge.

Disse konfliktende interesser er søgt løst gennem forskellige regelsæt. Jeg skal ikke her komme nærmere ind på de almindelige patentregler og den særlige ordning, der er gennemført for patentering af opfindelser, der gøres af offentligt ansatte forskere som led i deres ansættelse. Jeg vil nøjes med at henvise til fuldmægtig Hanne Koktvedgaards artikel "*Samarbejde mellem offentlige forskningsinstitutioner og private virksomheder*" i UVVU's beretning for 2001, side 14 f. Der er derimod grund til at nævne tre sager, der belyser de muligheder, en ledelse har for at lægge hindringer i vejen for en videnskabelig publikation i tilfælde, hvor det ikke er økonomiske udnyttelsesmuligheder, der står på spil.

LEDELSENS RET TIL AT FORHINDRE, AT UNDERLØDIG FORSKNING OFFENTLIGGØRES

Den første var en norsk sag, UVVU blev bedt om at behandle som følge af inhabilitetsproblemer i det norske udvalg om videnskabelig uredelighed (refereret som sag nr. 3 i UVVU's årsberetning for 2000). Kort fortalt drejede sagen sig om, hvorvidt en afdelingsansvarlig overlæge på et norsk sygehus havde handlet videnskabelig uredeligt ved at modsætte sig, at klageren, der som læge på afdelingen havde indsamlet materiale til en påtænkt publikation, publicerede artiklen.

Materialet var ikke indsamlet efter en systematisk protokol. Den afdelingsansvarlige overlæge bad en anden overlæge, der var fagkyndig på området, om at foretage en vurdering af projektet. Den fagkyndige overlæges udtalelse var kritisk. Den indklagede overlæge besluttede derefter, at hospitalet ikke ville acceptere en publicering.

UVVU fastslog først, at der i tilfælde som det foreliggende klart *ikke var tale om videnskabelig uredelighed*.

Det kunne lægges til grund, at afdelingsoverlægens modstand mod publicering af den påtænkte artikel alene var begrundet i et ønske om at kvalitetssikre det videnskabelige arbejde, der blev udsendt fra afdelingen. Selvom det ligger uden for UVVU's opgave at foretage en faglig kvalitetsvurdering af et forskningsprojekt, kan manglende forskningskvalitet altså spille en rolle, når man skal vurdere den ansvarliges motiv til at mod-

sætte sig en publicering og dermed den subjektive side af normen videnskabelig uredelighed.

Grundbetingelsen for at statuere videnskabelig uredelighed er efter bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998, § 3, stk. 1, at der foreligger forfalskning eller forvriddning af et videnskabeligt budskab eller grov vildledning om en persons indsats i forskningen. Bestemmelsen indeholder en ikke udtømmende eksemplifikation af de handlinger eller undladelser, der er omfattet. Blandt eksemplerne nævnes bevidst fordrejet gengivelse af andres resultater. Det er givet, at en bevidst undertrykkelse af andres resultater vil blive ramt af uredelighedsbegrebet, hvis undertrykkelsen sker for at hindre, at det videnskabelige budskab kommer frem.

I den norske sag var dette imidlertid ikke tilfældet. Tværtimod var modstanden båret af ønsket om, at et budskab, der var resultat af en ikke systematiseret dataindsamling, som ikke opfyldte krav til sundhedsvidenskabernes videnskabelige metode, blev præsenteret som et videnskabeligt budskab.

Videnskabelig uredelighed fra indklagedes side forelå altså ikke. Men hermed var sagen ikke slut. I tilfælde, hvor der er sket anmeldelse om videnskabelig uredelighed, men hvor UVVU konstaterer, at bekendtgørelsens objektive og subjektive krav for at statuere uredelighed ikke er opfyldt, vil UVVU – hvis der dog foreligger en efter almindelig videnskabelig praksis klart kritisabel adfærd fra indklagedes side – give udtryk for den skete fra-

vigelse fra *god videnskabelig skik*. Hjemlen for UVVU's praksis er behandlet i UVVU's årsberetning 2001 (sag nr. 7) med yderligere henvisninger. Den er desuden blevet et hovedpunkt i den diskussion, der er opstået i forbindelse med UVVU's afgørelse af klagerne vedrørende Bjørn Lomborgs bog "*The Skeptical Environmentalist*".

Spørgsmålet i den norske sag var, om det var i overensstemmelse med god videnskabelig skik, at afdelingsoverlægen havde nægtet klageren at publicere sin artikel. Klagerens hovedærende var, at det måtte være op til et tidsskrift og dets peer review at tage stilling til, om en artikel skulle offentliggøres eller ej. Det kunne ikke være korrekt, at indklagede havde benyttet sig af sin stilling til at modsætte sig, at de indsamlede prøver blev bearbejdet og fremlagt i en artikel.

I sin afgørelse henviste UVVU til det sundhedsvidenskabelige udvalgs "Vejledning vedrørende ret og pligt til opbevaring og brug af videnskabelige data (1998)". I publikationsafsnittet står bl.a., at der alene bør anlægges kvalitetsmæssige vurderinger: "... videnskabelige chefersom ikke direkte er involverede i forskningsprocessen, kan have medansvar for kvaliteten af arbejdet og de resulterende publikationer, men de bør ikke forhindre ... en publikation med den begrundelse, at resultaterne eventuelt er uventede eller uønskede."

Det ligger heri, at lederen af en forskningsenhed har et medansvar for, at et forskningsprojekt med tilknytning til af-

delingen udføres videnskabeligt korrekt. Det vil sige, at selve forskningsprocessen foregår i overensstemmelse med de anerkendte videnskabelige retningslinier inden for forskningsverdenen. I den konkrete sag fandt UVVU det fuldt berettiget, at indklagede ud fra kvalitetsmæssige hensyn havde modsat sig, at de prøver, der var indsamlet på afdelingen, blev anvendt som grundlag for en artikel, hvoraf det ville fremgå, at forskningen var foregået på den omhandlede afdeling. Indklagedes optræden var derfor efter UVVU's afgørelse heller ikke i strid med god videnskabelig praksis.

Over for dette resultat står imidlertid det helt fundamentale hensyn til forskningens frihed. Der kan derfor være grund til at fremhæve to ting:

For det første var der i den norske sag tale om, at det var en inden for sundhedsvidenskaberne så basal regel som, at der skal etableres en forskningsprotokol, der var tilsidesat. Havde der været tale om mindre graverende fravigelser fra en anerkendt videnskabelig metode, ville afvejningen over for forskningsfriheden nok være faldet anderledes ud.

For det andet fastslog UVVU, at udvalgets friholdelse af afdelingsoverlægen for kritik ikke måtte tages som udtryk for, at klageren på sin side ville handle videnskabeligt uredeligt, hvis hun offentliggjorde den pågældende artikel. Forudsat at hun loyalt gjorde rede for de indsigelser, der fra sygehusets side havde været mod arbejdet. Det skal tilføjes, at UVVU, da man traf afgørelsen, naturligvis var

klar over, at det nok ville være vanskeligt for klageren at finde et anerkendt videnskabeligt tidsskrift, der ville offentliggøre en artikel på de præmisser.

LEDELSENS RET TIL AT FORHINDRE OFFENTLIGGØRELSE AF EN FORSKERS RESULTAT, HVIS FORSKEREN IKKE OVERHOLDER EN AFTALE OM, HVORLEDES DATA MÅ BRUGES

I denne sag (sag nr. 6 i denne beretning) var spørgsmålet, om den styregruppe, der administrerede data fra en større helbredsundersøgelse, havde været berettiget til at forbyde en forsker at offentliggøre en færdigudarbejdet artikel, hvis hovedemne var betydningen af motion. Ud over betydningen af motion indeholdt artiklen også et afsnit om betydningen af at ryge og virkningen af at høre op.

Det skal straks bemærkes, at den forsker, der ved sin klage gav anledning til denne sag, har begæret sagen genoptaget og i den sammenhæng har fremlagt nye dokumenter. Sagen blev således ikke definitivt afsluttet med UVVU's afgørelse i 2002. Det bevirker imidlertid ikke, at sagen – på det grundlag, der forelå i 2002 – er uegnet til at belyse det her omtalte problem.

Forskeren, der klagede, var oprindelig selv medlem af en *arbejdsgruppe* ("Motionsgruppen"), der arbejdede med motions betydning. Der opstod imidlertid faglig uenighed vedrørende indholdet af afsnittet om tobak. De øvrige medlemmer af gruppen ønskede ikke at deltage i

det videre arbejde eller at være medforfatter af den planlagte artikel. Man meddelte derefter, at et artikeludkast ikke kunne indsendes til offentliggørelse.

Twisten blev senere behandlet af den overordnede *styregruppe*, der administrerede forskernes udnyttelse af den indsamlede datamængde. Der var overlap mellem medlemmerne af arbejdsgruppen og styregruppen. Også styregruppen modsatte sig offentliggørelse, men man henviste nu ikke til faglig uenighed om holdbarheden af tobaksafsnittet. Nu var begrundelsen, at forskeren havde anvendt de data, der var stillet til rådighed for ham, på en måde, som var i strid med en indgået samarbejdsaftale og forskningsprotokol om adgang til data i forbindelse med forskning i sammenhængen mellem fysisk aktivitet og dødelighed. Det blev senere uddybet med, at styregruppen forud for stridens opståen havde godkendt en protokol, der gav en ph.d-studerende adgang til at benytte datamængden til en undersøgelse vedrørende reduktion i rygevaner. Motionsgruppen, herunder klageren, havde ikke fået tilladelse til at inkludere data vedrørende rygning på anden måde end, at rygning – som det fremgik af projektbeskrivelsen – kunne indgå i analyserne som en simpel 'confounder' på linie med en række andre relevante 'confoundere'. Nogen videnskabelig begrundelse for at fjerne tobaksafsnittet blev ikke givet.

Klageren var af den opfattelse, at modstanden mod offentliggørelse skyldtes, at hans konklusion om den relativt be-

grænsede betydning af rygning var ubekvem for det etablerede sundhedsvæsen. Hans klage til UVVU gik derfor reelt ud på, at styregruppen havde forhindret fremkomsten af et uønsket forskningsresultat.

Som nævnt i omtalen af sagen fra Norge, er der ingen tvivl om, at et ledelsesorgans undertrykkelse af et forskningsresultat objektivt set falder ind under begrebet videnskabelig uredelighed. Men der kræves, som også tidligere anført, yderligere, at motivet for at modsætte sig en offentliggørelse er at hindre fremkomsten af et videnskabeligt budskab – og det var jo også det, klagen gik ud på.

Sagen var længe under behandling i UVVU. Det skyldes bl.a., at der fremkom en udtalelse fra indklagede, som UVVU måtte tolke således, at man nu var indforstået med, at klageren kunne offentliggøre den omstridte artikel, når blot det alene skete i eget navn.

Efter at UVVU havde konstateret, at man herefter anså konflikten for løst, korrigerede indklagede sit standpunkt derhen, at det alene var *motionsgruppens* indstilling, at klageren kunne publicere i eget navn. *Styregruppen* modsatte sig fortsat en publicering. Herefter fulgte en langvarig behandling, herunder i et ad hoc-udvalg med efterfølgende skriftveksling med en advokat, der i sidste fase blev antaget af styregruppens medlemmer.

I sin afgørelse fandt UVVU anledning til at bemærke, at det af hensyn til forskningens omdømme ikke blot er afgøren-

de, at forskningsresultater ikke undertrykkes, men at forskningen heller ikke må administreres på en sådan måde, at det for involverede forskere eller interesserede udenforstående kan fremstå, som om forskningsresultater undertrykkes.

UVVU måtte dog efter sagsbehandlingen konkludere, at man ikke havde grundlag for at fastslå, at styregruppen havde prøvet at undertrykke et forskningsresultat, man fandt ubekvemt. Der var ikke grundlag for at afvise styregruppens forklaring om, at forbuddet var båret af ønsket om at værne om de samarbejdsaftaler, der var indgået. UVVU kunne ligeledes tilslutte sig, at større datamængder – som dem, der er tale om her – nødvendigvis må underkastes en styring. UVVU havde herefter ikke grundlag for at karakterisere de hensyn, styregruppen havde varetaget, som værende af usaglig karakter. Under hensyn til de subjektive krav, der stilles, kunne indklagedes adfærd derfor ikke karakteriseres som videnskabelig uredelig.

Der blev således ikke givet medhold i klagen over uredelighed. Tilbage stod spørgsmålet, om en forsker virkelig burde hindres i at komme frem med sit budskab af administrative grunde, når der ikke var rejst videnskabelig kritik af hans evne til at gennemføre forskningsprojektet.

Ved sin stillingtagen til dette spørgsmål lagde udvalget til grund, at klagerens beskedne analyse af tobakkens betydning ikke klart overskred grænserne for det forventelige emneområde i forsk-

ningsprojektet. UVVU måtte yderligere konstatere, at en offentliggørelse af den omstridte artikel ikke på nogen afgørende måde ville vanskeliggøre andre forskeres arbejde – dette sidste var en imødegåelse af indklagedes argument om, at offentliggørelsen kunne vanskeliggøre den ph.d.-studerendes publicering af sine resultater. Under disse omstændigheder fandt UVVU, at en afvejning af hensynet til en forskers ret og pligt til at publicere over for de administrative hensyn, styregruppen havde varetaget, klart måtte falde ud til fordel for publiceringsretten.

Resultatet var således, at forskeren skulle have ret til at publicere den omhandlede artikel i eget navn. Den langstrakte sagsbehandling, der foranlediget af styregruppens standpunkt fandt sted, efter at UVVU allerede én gang havde sluttet sagen som løst på grundlag af motionsgruppens tilkendegivelse om, at forskeren kunne offentliggøre artiklen i eget navn, førte således ikke til noget andet resultat.

Som tidligere nævnt har klageren senere begæret sin klage over begået videnskabelig uredelighed genoptaget med fremlæggelse af nye dokumenter. Det berører dog ikke de principielle aspekter af den afgørelse, der allerede er truffet.

Set under ét viser de to sager, at forskningsinstitutionens ledelse har mulighed for at forhindre en offentliggørelse af artikler vedrørende forskning, der udgår fra institutionen. Og at et sådant indgreb både kan begrundes ud fra hensynet til

selve forskningsprocessens lødighed og ud fra administration af indgåede forskningsaftaler. De to sager viser dog også, at hensynet til forskningens frihed normalt vil betyde, at den pågældende forsker kan prøve at få sine resultater offentliggjort i eget navn, når der vel at mærke gives loyal information til det pågældende tidsskrift om, at forskningsinstitutionen ikke står bag publikationen. Dette vil, så vidt jeg har forstået, ofte i sig selv forhindre en optagelse. Det er vistnok inden for sundhedsvidenskaberne almindeligt, at et tidsskrift kræver en erklæring fra den pågældende institution, hvor forskningen angives at være udført.

LEDELSENS RET TIL AT NÆGTE ADGANG TIL EN DATAMÆNGDE FOR AT HINDRE EN FORSKERS POTENTIELLE MISBRUG

For at der overhovedet skal være nogen realitet i at fastslå, at en forsker har ret til at arbejde videre på egen hånd, hvis man kommer på kant med sin institution, må forskeren have mulighed for at få sine data, eller kopier af dem, med, når han eller hun forlader institutionen.

Dette svarer til den regel, der er indeholdt i "Vejledning vedrørende ret og pligt til opbevaring og brug af videnskabelige data", pkt. 1.2., samt i UVVU's "Vejledning vedrørende indgåelse af aftaler ved påbegyndelse af forskningsprojekter, 1998", pkt. 11. Selv i tilfælde af ufrivillig afbrydelse af samarbejdet må institutionsledelsen således normalt ikke lægge hindringer i vejen for, at den på-

gældende forsker tager sit materiale fra arbejdet i institutionen med sig.

Men heller ikke denne regel er absolut. I en sag refereret som sag nr. 6 i UVVU's årsberetning 1993 fastslås det, at ledelsen på en sygehusafdeling var berettiget til at nægte en forsker at medtage sine resultater ud fra en prognose vedrørende misbrugsrisikoen. Den pågældende forsker havde to gange tidligere gjort sig skyldig i videnskabelig uredelighed. Dermed var der skabt en sådan tvivl om den pågældende læges videnskabelige integritet, at ledelsen gennem at nægte foretog et rimeligt skridt for at forebygge fremtidigt misbrug.

FORSKEREN MÅ GØRE SIN INTERESSE FOR AT MEDTAGE DATA KLAR

Forudsætningen for, at en ledelse kan beskyldes for at forhindre en forsker i at offentliggøre sine resultater, er naturligvis, at nogen *rent faktisk* har søgt at lægge hindringer i vejen for en offentliggørelse. I sag nr. 4 i denne årsberetning var denne grundlæggende betingelse ikke opfyldt.

Det var korrekt, at forskerens materiale var blevet destrueret af den institution, hvor han tidligere havde været ansat. Men den pågældende forsker havde selv givet anledning til det. Forskningsinstitutionen havde god grund til at tolke forskerens adfærd således, at han ikke længere var interesseret i materialet.

RETSSAG OM EDTA'S EFFEKT PÅ
ÅREFORKALKNING I BENENE, JF. SAG
NR. 5 I UVVU'S BERETNING FOR 1993

Af landsdommer Henrik Waaben, formand for UVVU

UVVU behandlede i 1993 en sag om to lægers udtalelser om EDTA's effekt på åreforkalkning i benene. Sagen er refereret i UVVU's årsberetning for 1993, sag nr. 5, side 43 ff.

UVVU afviste, at der forelå videnskabelig uredelighed. Efterfølgende er uenigheden mellem sagens parter blevet afgjort ved domstolene. I det følgende beskrives sagsforløbet, som bl.a. illustrerer domstolenes tilbageholdenhed med at efterprøve og tilsidesætte lægefaglige vurderinger.

1. UVVU'S SAG 5 / 1993

En gruppe læger samt en repræsentant for en patientforening klagede over nogle artikler, som to læger havde skevet i videnskabelige tidsskrifter om EDTA's manglende effekt på åreforkalkning i benene. Klagen udsprang af en faglig debat, der i adskillige år havde været mellem læger, der anvendte EDTA, og karkirur-

ger, der ikke anvendte stoffet. Den undersøgelse, artiklerne beskrev, var den første dobbeltblinde undersøgelse af EDTA's virkning og havde derfor vakt international opmærksomhed. Undersøgelsen havde vist, at EDTA ikke havde nogen effekt på åreforkalkning i benene.

Klagerne bestred rigtigheden af denne konklusion og gjorde gældende, at de indklagede havde vildledt offentligheden og sundhedsvæsenet ved

- At have anvendt en anden terapeutisk infusionsvæske og en anden fremstillingsmåde og dosering, end den klagerne brugte, uden at gøre dette klart.
- At have gennemført en mangelfuld blinding af patienter og undersøgere på trods af, at undersøgelsen blev angivet at være dobbeltblind.
- At have givet en fejlagtig supplerende behandling.

UVVU's konklusion i sagen var, at der ikke forelå videnskabelig uredelighed. Med hensyn til den blindningsteknik, som de indklagede havde anvendt i deres undersøgelse, udtalte UVVU dog kritik af en for tidlig åbning af blindingskoderne. UVVU pegede på, at der burde have været sikret en blind efterkontrol og en blind beregning af resultaterne, eventuelt ved en blind bedømmer, hvis det ikke var muligt at opretholde blindingen for alle undersøgere. Men videnskabelig uredelighed var der ikke tale om.

2. DEN EFTERFØLGENDE DOMSTOLS-BEHANDLING

2.1. Skulle sagen afvises fra domstolene?

En skandinavisk sammenslutning af læger, der praktiserede EDTA-behandling, repræsenteret ved en af de læger, der havde stået bag klagen til UVVU, anlagde herefter sag mod de to læger ved Østre Landsret. Påstanden var, at de indklagede (sagsøgte) skulle anerkende, at en række nærmere specificerede udtalelser om, at EDTA-behandlingen på baggrund af de sagsøgtes undersøgelse måtte siges at være virkningsløs, var ubeføjede. De pågældende udtalelser var af de sagsøgte fremsat i danske og udenlandske lægelige tidsskrifter, bl.a. Ugeskrift for Læger, samt i en række aviser. De sagsøgte påstod sagen afvist. Sagen blev i første omgang afgrænset til kun at vedrøre dette spørgsmål, så der ikke skete en realitetsprøvelse af, om udtalelserne var ubeføjede.

Sagsøgeren påstod sagen fremmet. Til

støtte herfor anførte vedkommende, at den nedlagte påstand var egnet til at blive afgjort ved domstolene, idet artiklerne indeholdt skadelige og urigtige og dermed retsstridige udtalelser, som sagsøgeren havde en retlig interesse i at få mortificeret. Sagsøgeren anførte endvidere bl.a., at der under sagen ikke skulle tages stilling til lægevidenskabelige vurderinger, men alene til, om de sagsøgte ved deres undersøgelser som en ubestridelig præmis har kunnet vælge en behandling, der på væsentlige punkter afveg fra sagsøgerens behandling, og alligevel drage den konklusion, at sagsøgerens behandling var virkningsløs.

Til støtte for påstanden om afvisning anførte de sagsøgte, at det i de pågældende videnskabelige artikler udførligt var beskrevet, hvilke undersøgelser de sagsøgte havde foretaget, og på hvilket grundlag de havde draget deres konklusioner. De sagsøgte gjorde også gældende, at der var tale om en rent lægevidenskabelig diskussion, hvis konklusioner ikke var egnet til domstolsprøvelse. Herudover anførte de sagsøgte blandt andet, at UVVU havde afvist, at der forelå videnskabelig uredelighed. Samt at de sagsøgte ikke havde fremsat retsstridige eller injurierende udtalelser, som kunne gøres til genstand for mortifikation.

Østre Landsret udtalte i sin dom af 6. februar 1997, at sagsøgerens påstand forudsatte en stillingtagen til en eller flere forskelle mellem sagsøgerens behandling og den af de sagsøgtes undersøgelse omfattede behandling. Og at en afgørelse

heraf beroede på en rent lægevidenskabelig vurdering, der ikke var egnet til domstolsprøvelse. Landsretten tog derfor de sagsøgtes påstand om afvisning til følge.

Landsrettens dom blev af sagsøgeren indanket for Højesteret, der i sin dom af 4. juni 1998 delte sig i et flertal på tre dommere og et mindretal på to dommere.

Flertallet udtalte blandt andet, at det ikke på forhånd kunne udelukkes, at sagsøgeren over for domstolene kunne godtgøre, at de sagsøgtes udtalelser om effekten af EDTA-behandling var urigtige. Udtalelserne kunne herefter muligt være retsstridige i forhold til sagsøgerens medlemmer. Sagsøgerens påstand var derfor ikke af en sådan beskaffenhed, at den ikke kunne efterprøves ved domstolene.

Mindretallet udtalte, at de sagsøgtes udsagn om, at den behandling, som sagsøgerens medlemmer benyttede, var virkningsløs, var baseret på en lægevidenskabelig undersøgelse og var udtryk for en lægefaglig vurdering. Denne vurdering blev anfægtet af sagsøgeren med henvisning til, at den behandling, som var anvendt i de sagsøgtes undersøgelse, ikke svarede til den, som sagsøgerens medlemmer anvendte. Undersøgelsen kunne derfor ikke danne grundlag for nogen konklusion med hensyn til den sidstnævnte behandling, mens der ikke i øvrigt var rettet kritik mod undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse. Mindretallet anførte endvidere, at selv om der måtte foreligge videnskabeligt

grundlag for at anfægte rigtigheden af de sagsøgtes konklusion, kunne denne under de nævnte omstændigheder ikke anses for retsstridig i forhold til sagsøgeren. Mindretallet fandt derfor ikke, at der kunne ske mortifikation af de omhandlede udsagn, og ville med denne begrundelse stadfæste landsrettens dom om afvisning.

Landsrettens afvisningsdom blev herefter ophævet, og sagen hjemvist til realitetsbehandling for landsretten. Østre Landsrets dom af 6. februar 1997 og Højesterets dom af 4. juni 1998 er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1998, side 1268 ff.

2.2. Realitetsbehandlingen af sagen

Sagen blev herefter realitetsbehandlet i Østre Landsret. Påstanden fra sagsøgerens side var fortsat, at de sagsøgte skulle anerkende, at en lang række – og nærmere specificerede – udtalelser fremsat af de sagsøgte om bl.a. deres undersøgelse af EDTA-behandlingen og effekten af denne behandling var ubeføjede. De sagsøgte påstod frifindelse.

Bevisførelsen for landsretten omfattede bl.a. fremlæggelse af litteraturreferencer og artikler om undersøgelser af effekten af behandling med EDTA, partsforklaringer samt vidneforklaringer afgivet af lægelige eksperter og patienter, der havde modtaget EDTA-behandling. Også UVVU's afgørelse i sagen fra 1993 blev fremlagt under sagen.

I dom af 26. juni 2001 tog Østre Landsret de sagsøgtes frifindelsespåstand til

følge, hvorefter dommen blev indanket for Højesteret.

I dom af 11. december 2002 udtalte Højesteret følgende:

"Udsagnene om, at den behandling, som EDTA-lægerne benytter, er virkningsløs, er baseret på en lægefaglig vurdering på grundlag af en videnskabelig undersøgelse. Der er intet grundlag for at anse disse udsagn for retsstridige.

Efter resultatet af undersøgelsen var (de sagsøgte) berettiget til at fraråde behandling med EDTA. Det kan ikke anses for retsstridigt, at de i den offentlige debat herom anførte, at de havde undersøgt EDTA-lægernes behandling, idet de havde det fornødne grundlag for at anse forskellen mellem den undersøgte behandling og EDTA-lægernes behandling for betydningsløs."

Med denne begrundelse stadfæstede Højesteret landsrettens dom. De sagsøgte var herefter endeligt frifundet.

Østre Landsrets dom af 26. juni 2001, herunder begrundelsen for dommen, og Højesterets dom af 11. december 2002 er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 2003, side 585 ff, hvor bl.a. UVVU's afgørelse i sagen fra 1993 og de afgivne parts- og vidneforklaringer er gengivet.

DEN INTERNATIONALE UDVIKLING

Af afdelingschef, overlæge, dr.med. Nils Axelsen

Inden for UVVU's arbejdsområde er der i 2002 sket usædvanlig meget på den internationale arena. Påvisning af videnskabelig uredelighed af hidtil uset omfang inden for fysik, begået af den helt unge, men førende fysiker *Jan Hendrik Schön*, gav chokbølger og anledning til stor omtale og mange overvejelser.

Der har i 2002 været en stærkt stigende erkendelse af, at videnskabelig uredelighed skal forebygges gennem undervisning og efterlevelse af eksplicite retningslinier for god videnskabelig praksis/responsible conduct of science/scientific integrity. Som tidligere er USA og Storbritannien storleverandører af den omfattende, åbne og lærerige strøm af informationer.

USA

Schön-sagen (1-30)

Jan Hendrik Schön fik sin ph.d i Konstanz i

1996 og fik i 1998 ansættelse ved *Bell Laboratories* – et af verdens mest respekterede industrilaboratorier ejet af *Lucent Technologies*, Murray Hill, New Jersey.

Hans forskningsresultater inden for nanoteknologi var epokegørende. De rummede samtidig vidtrækkende praktiske perspektiver og var dermed også af stor kommerciel interesse. Det drejede sig blandt andet om konstruktion af transistorer af enkeltmolekyler og induktion af superledning i organiske molekyler. I 2002 havde *Schön* i en alder af kun 31 år publiceret over 100 videnskabelige artikler, herunder en lang række artikler i *Science*, *Nature* og andre af fagets mest estimerede tidsskrifter.

Forskningen blev af mange anset for at være i *Nobel-klasse*, og der blev arbejdet på at få ham tilbage til Tyskland som den hidtil yngste direktør for et *Max Planck*-institut. Ganske vist havde forskere ikke

kunnet reproducere resultaterne, men ingen forestillede sig, at der kunne være tale om uredelighed!

Det skyldes først og fremmest, at der var meget stor tillid til forskningen i *Bell Laboratories*. Samtidig var resultaterne publiceret i de bedst tænkelige tidsskrifter. Men frustrationen i forskningsmiljøerne steg.

I maj 2002 blev det så påpeget, at der i flere af artiklerne tilsyneladende var anvendt ens figurer. Dette satte spørgsmålstegn ved pålideligheden af eksperimenterne. På baggrund af denne kritik nedsatte ledelsen af *Bell Laboratories* allerede i slutningen af maj en undersøgelseskomité ledet af fysikeren *Malcolm Beasley* fra *Stanford University*. Komitéen og *Lucent Technologies* var enige om, at *U.S. Federal Policy on Research Misconduct* repræsenterer det amerikanske videnskabelige samfunds konsensus om emnet 'videnskabelig uredelighed'. Man besluttede derfor, at disse bestemmelser, definitioner og retningslinier for undersøgelser skulle anvendes, selvom *Lucent Technologies* juridisk set ikke er bundet af disse retningslinier, da forskningen ikke var støttet af føderale forskningsmidler.

Komitéen fik helt frie hænder og hjælp til undersøgelsen, som af tidsmæssige grunde blev begrænset til 24 anklager. Anklagerne omfattede 25 artikler, hvoraf 23 var publiceret i 2000 og 2001, én i 1998, mens én forelå som preprint.

Schön blev afskediget fra *Bell Laboratories* den 24. september, dagen før undersøgelsesrapporten (15) blev publiceret.

Overskriften på rapportens konklusion var: *Scientific Misconduct and Failure to Follow Accepted Scientific Practices*.

Der var påvist falsifikation eller fabrikation af data i 16 af de 24 anklager. Disse handlinger var foretaget systematisk og bevidst (intentionally) eller uforvarsligt (recklessly) uden medforfatterens vidende. Dette kunne lade sig gøre, fordi *Schön* foretog det eksperimentelle arbejde helt alene.

Schön havde heller ikke fulgt accepteret videnskabelig praksis, idet han ikke havde ordnede laboratorieoptegnelser eller havde bevaret originaldata. På samme måde var de af *Schön* konstruerede instrumenter og opstillinger enten ødelagt under undersøgelserne, beskadigede af andre grunde eller kasserede. Komitéen konkluderede endvidere, at man ikke kan udelukke, at nogle af de påståede observationer kan vise sig at være fysisk mulige, hvis der gennemføres yderligere forskning. Dette rækker dog ikke ved konklusionen om uredelighed.

Alle de 20 medforfattere til de undersøgte artikler blev fuldkommen frikendt for enhver form for videnskabelig uredelighed. De havde alle efterlevet accepteret laboratoriepraksis inden for deres fagområde.

Alt i alt fandt komitéen uredelighed i 17 artikler, heraf 5 publiceret i *Science*, 4 i *Nature* og resten i andre højt estimerede tidsskrifter. I yderligere 6 tilfælde var der en mistanke, som dog ikke kunne dokumenteres. Komitéen bemærkede, at de undersøgte artikler kun repræsenterer en

fjerdedel af Schöns videnskabelige arbejde, og at der også i mange af de arbejder, der ikke er undersøgt, er beskrevet mange videnskabelige gennembrud.

Komitéen fandt det nødvendigt at udtale sig om medforfatteres ansvar. Komitéen fandt, at dette er et vanskeligt spørgsmål, som det videnskabelige samfund endnu ikke har overvejet grundigt nok. Det eneste, der findes på skrift, er *Deutsche Forschung Gemeinschafts* retningslinier, som kort fastslår, at "Authors of scientific publications are always jointly responsible for their content. A so-called 'honorary authorship' is inadmissible".

Komitéen finder, at udtrykket "jointly" kan fortolkes lige fra at være et svært definerbart fælles ansvar til, at hver forfatter er fuldt ansvarlig for alt i artiklen. Det sidste er komitéen ikke enig i og mener, at hver forfatters ansvar skal bedømmes individuelt i henhold til ekspertise, senioritet og grad af deltagelse, især i betragtning af den stigende betydning af interdisciplinært forskningssamarbejde. Komitéen opfordrer det videnskabelige samfund til at afklare dette vigtige spørgsmål.

Science og *Nature* og andre tidsskrifter og nyhedsmedier har siden maj 2002 hyppigt og udførligt rapporteret om sagen.

For den, der fulgte 1980'ernes amerikanske og internationale debat om videnskabelig uredelighed inden for biomedicin, er der på mange måder tale om et déjà-vu. Dog er vi her blevet forskånet for forskningssamfundets lidet hensigts-

mæssige benægtelse af fakta. Tværtimod har man straks indset, at der – også inden for den naturvidenskabelige grundforskning – er grund til agtpågivenhed.

Bell Laboratories har fået fortjent anerkendelse for den professionelle håndtering af sagen. *American Physical Society* har hurtigt revideret sine etiske retningslinier især vedrørende synet på medforfatteres pligter. Ved revisionen blev det fastslået, at alle medforfattere, herunder 'seniore' forskere, har et vist medansvar, men at kun en enkelt har ansvaret for hele artiklen (20). Dette er dog allerede blevet kritiseret (20). Selskabet har svaret, at det er åbent for revisioner, da det jo ikke drejer sig om Newtons love (20).

Nature, *Science* og de øvrige involverede tidsskrifter har lagt sig i selen for at få trukket de uredelige artikler tilbage og fastholder velargumenteret, at det er svært at forestille sig, at deres review proces kan gøres mere effektiv. Tilbage står spørgsmålet om de resterende af Schöns publikationer. Det må forventes, at i hvert fald de førende tidsskrifter nu vil stramme op på kravene til medforfattererklæringer.

Denne sag, som allerede har indskrevet sig i historien som én af de største af denne art, får dermed forhåbentlig næppe større konsekvenser for den offentlige tillid til forskning. For man kan roligt fastslå, at forskningsverdenen her har demonstreret åbenhed, vilje og handlekraft med hensyn til at holde orden i eget hus.

Ninov-sagen

Til overflod var Schön-sagen ikke en enlig svale inden for fysik. I maj 2002 afskedigede *Lawrence Berkeley Laboratory* i Californien således fysikeren Victor Ninov. Det skete efter en intern undersøgelse, der påviste videnskabelig uredelighed i en artikel i *Physical Review Letters*, som beskrev opdagelsen af grundstofferne nr. 116 og 118. Tidsskriftet trak artiklen tilbage i juli 2002 (31).

Office of Research Integrity (ORI) (32)

Office of Research Integrity (ORI), den føderale instans, der tager sig af sundhedsforskningen i USA, og som har den største erfaring i verden på området, registrerede i 2002 191 anmeldelser, mod 196 i 2001 og 173 i 2000.

I 2002 afsluttede ORI 30 sager. Der blev konstateret uredelighed i de 13, mens 25 sager venter på at blive færdigbehandlet i ORI. Af disse indeholder 90% lokale undersøgelsesinstansers konklusion om uredelighed. Dette kunne tyde på, at antallet af undersøgelser, der afsluttes med fund af uredelighed, er stigende. ORI's *Newsletter* har resuméer af de ofte spektakulære sager, herunder navne på de skyldige og de føderale sanktioner. Resuméerne indeholder ikke oplysninger om de lokale sanktioner.

ORI udfolder ifølge sit mandat store bestræbelser for at fremme "responsible conduct of science" (RCR) (god videnskabelig praksis). Denne aktivitet anses overalt i verden for at være den eneste måde, hvorpå man kan fremme forsk-

ningens integritet – og dermed også kvaliteten af den måde, hvorpå forskning udføres.

Meget taler nemlig for, at forskeres uredelige handlinger ikke er engangsfænomener. Og at det begynder i det små! Der er derfor behov for at udbrede kendskabet til god videnskabelig praksis. For at få et sikrere grundlag at arbejde på har ORI – også ifølge sit mandat – sat forskning i gang på området. Der har været afholdt to forskningskonferencer om emnet, den sidste i efteråret 2002.

ORI's hjemmeside (33) indeholder i øvrigt fyldige oplysninger om møder, undervisningsprogrammer, workshops, publikationer og andet relevant materiale om virksomheden.

I 2001 påviste ORI i rapporten "Analysis of Guidelines for the Conduct of Research Adopted by Medical Schools or their Components" (32), at institutionernes nuværende retningslinier lader meget tilbage at ønske, hvad angår målorienteringen og involveringen af den kreds, de er rettet mod – forskerne. Retningslinierne er mest specifikke, når det gælder juridiske spørgsmål og finansielle interessekonflikter. Det blev således klart dokumenteret, at der må gøres en mere systematisk indsats på dette område, herunder opstilles mål for, hvordan man skal dokumentere indsatsen vedrørende fremme af "responsible conduct of research".

ORI bad derfor det højt respekterede *Institute of Medicine (IOM)*, der hører under *The National Academy of Sciences*, om at definere kerneelementerne i begrebet

forskningsintegritet og komme med anbefalinger til, hvordan integriteten bør fremmes. I juli 2002 publicerede IOM sin rapport "Integrity in Scientific Research: Creating an Environment That Promotes Responsible Conduct" (32). Rapporten er med sin kulegravning af problemerne et *sine qua non* for den, der i dag vil sætte sig ind i emnet. Rapportens overordnede konklusioner er:

- at det er vigtigt for offentligheden, forskerne, forskningsinstitutionerne og videnskaben selv at have opmærksomheden rettet mod spørgsmål, der vedrører videnskabelig integritet.
- at der ikke eksisterer metoder til at vurdere forskningsmiljøernes videnskabelige integritet.
- at det er nødvendigt at fremme policies og procedurer og at følge dem, men at dette ikke er tilstrækkeligt for at sikre god videnskabelig praksis.
- at der mangler evidens for definitivt at støtte en enkel måde, hvorpå videnskabelig integritet kan fremmes og evalueres.
- at undervisning i god videnskabelig praksis er nødvendig, men hvis det ikke gøres hensigtsmæssigt og kreativt, er det sandsynligvis kun til beskeden hjælp og måske ineffektivt.
- at institutionel selv-evaluering er en lovende måde, hvorpå man kan måle og kontinuerligt forbedre videnskabelig integritet.

ORI har bl.a. med disse to rapporter fremskaffet dokumentation og vist et stykke

af vejen videre frem på dette område, hvor effekten i høj grad afhænger af forskernes forståelse, accept og medvirken.

Den sidstnævnte rapport blev omtalt i en leder i *The Lancet*, der noterede sig, at vi nu er kommet et skridt videre på vejen fra at beskæftige os med individuelle episoder af videnskabelig uredelighed til det egentlige mål: at udvikle 'responsible research conduct' (34). Lederen forudsiger, at mange akademiske ledere vil gøre modstand mod endnu mere bureaukrati og finde grunde til, at dette ikke kan lade sig gøre – eller vil være virkningsløst. Men den slår samtidig fast, at der ikke er nogen vej udenom, hvis forskningen både skal have høj kvalitet og bevare offentlighedens tillid. En leder i *Nature* udtrykker det således: "It is in the interests of every university and laboratory to help students think through the long-term consequences of what may first appear to be minor violations of integrity. Ultimately, such early consideration will be good for institutions, good for the careers of young researchers, and good for science itself" (35).

Med den store aktivitet i forbindelse med undersøgelser af anklager pålægges der de mange, der bliver medlemmer af undersøgelseskomiteer, et stort og fremmedartet ansvar. Dertil kommer en ofte uventet omfangsrig, langvarig og ikke sjældent ubehagelig arbejdsbyrde.

Dette er behandlet i en artikel i *Nature*, hvor nogle af dem, der har været med til at undersøge nogle af de store sager,

åbenhjertigt fortæller om de problemer, dette arbejde kan give for komité-medlemmer, herunder voldsom – og af og til fjendtlig – offentlig omtale, trusler om sagsanlæg m.v. *Paul Friedman* fra *UCSD* har den opfattelse, at da problemet om uredelighed ikke kan løses ved at standse den stigende konkurrence i forskningen, må uredelighed bekæmpes ved at standse små brud på god videnskabelig praksis, inden de når et omfang, der bliver til uredelighed: "Nobody arrives at fraud as the first thing they ever do ... They got there by doing little things and getting away with it" (36).

Selv om der (naturligvis) er kritikere, er der ingen tvivl om, at de fleste støtter ORI's arbejde med at fremme god videnskabelig praksis. På samme måde som man i 2002 så, at store erhvervs- og finansskandaler i USA rystede vitale dele af samfundet, ryster store sager om videnskabelig uredelighed det videnskabelige samfund. Argumenterne for og imod, hvad man skal gøre ved det, er også de samme. I en leder i *Nature* siges det advarende: "Most researchers are honest and not wealthy, and are not surprised to learn that corporate America is full of rogues. Before drawing too much comfort from their come-uppance, however, it would make sense to ensure that research has its own house in order" (37).

I strømmen af informationer fra USA skal nævnes, at *New England Journal of Medicine* har måttet slække på kravene til lederskribenters interessekonflikter i de tilfælde, hvor det drejer sig om evalua-

ring af publikationer om lægemiddelforprøvninger, da det ellers er svært at finde eksperter til opgaven. Grænsen sættes ved ejerskab af aktier, aktieoptioner og patenter, eller en indtægt fra firmaet på mere end \$10.000 i 2 år, før reviewet publiceres (38). – To forskere fra *UCLA* har undersøgt 4.300 citationer af en artikel om fast-stof-fysik fra 1973. De fandt, at de forkerte citationer ofte var ens. Undersøgelsen tyder endvidere på, at kun 22-30 pct. af citationerne skyldes, at forskerne har læst den originale artikel. Det postuleres, at dette er typisk for hele den videnskabelige litteratur. Dette er ikke uredeligt, men afvigelse fra god videnskabelig praksis (39).

At være anmelder (whistleblower) af en mistanke om videnskabelig uredelighed kan være særdeles belastende. Dette har været undersøgt af ORI i 1995 (32). En instruktiv gennemgang af en anmelders oplevelser og råd til forskere, der påtænker at blive anmeldere, er publiceret i *The Scientist* (40). *The Association of American Medical Colleges (AAMC)* har udarbejdet nye retningslinier, hvor man anbefaler universiteterne at udelukke forskere fra at deltage i kliniske forsøg finansieret af private firmaer, hvis forskerne har en betydelig økonomisk interesse i udfaldet af forskningen. *AAMC* håber herved at have forhindret mere drakoniske indgreb fra regeringen (51).

EUROPA

STORBRITANNIEN

Som nævnt i UVVU's tidligere årsrapporter var der på et møde i 1999 blandt interessenterne enighed om at anbefale oprettelsen af et nationalt organ, der skulle koordinere en national indsats for at dokumentere tilfælde af videnskabelig uredelighed, rådgive om, hvordan anmeldelser skal undersøges, og udvikle forebyggelse af uredelighed i sundhedsvidenskaberne i Storbritannien.

Interessenterne var *General Medical Council, Royal Colleges, National Health Service, Faculty of Pharmaceutical Medicine, Association of British Pharmaceutical Industries, COPE og tidsskriftforlagene*. Tidligt i 2002 besluttede interessenterne, at *Academy of Medicine*, under ledelse af formanden *sir Peter Lachman*, skulle stille sig i spidsen for at skabe grundlaget for et sådant nationalt panel.

Ved COPE's 4. seminar i oktober 2002 kom *Peter Lachman* med en status for arbejdet. Efter mange års diskussioner er der således sket en del på området. COPE er imidlertid slet ikke tilfreds med det foreløbige resultat (41).

Peter Lachman synes at have indtaget det standpunkt, at sagen drejer sig om at erstatte forskningens 'tillidskultur' med en 'auditkultur'. Og at dette vil have en skadelig virkning. Hertil har COPE's *Michael Farthing* svaret, at selvom der er tillid til læger, bliver deres praksis nu alligevel udsat for audit; og at det er svært at forstå, at forskningsmæssig uredelighed

skulle være forskellig fra finansiell uredelighed (42).

COPE fortsætter sit arbejde, som kan studeres på organisationens lærerige hjemmeside (41). På ledende plads i *The Lancet* harcelleres der over, hvor langt det går i Storbritannien i forhold til udviklingen i USA (34).

I *British Medical Journal (BMJ)* har *Peter Wilmshurst*, en whistleblower med stor personlig styrke, publiceret en række detaljer om *Banerjee*-sagen, hvor han dokumenterer et langstrakt og pinefuldt sagsforløb under overskriften "Institutional corruption in medicine". Han indleder med et citat af Edmund Burke: "For the triumph of evil it is only necessary for good men to do nothing" (43).

Det er en stærk artikel, der anklager en række navngivne personer og institutioner for alvorlige forsømmelser gennem en lang årrække. *BMJ's* redaktør, *Richard Smith*, følger artiklen op med en bemærkning om, at når han holder foredrag om uredelighed, har mere end halvdelen af tilhørerne personlige oplevelser på området, men næppe en eneste har oplevet, at dette er blevet ordentlig undersøgt. Han siger også, at han indtil for nylig har troet, at integritet var noget, man havde og kun kunne miste gennem dårlig opførsel. Nu tænker han på integritet som noget, man hver dag skal kæmpe for at bevare. Vi bliver konstant præsenteret for problemer, hvor det er lettest at give svar, som ikke indeholder hele sandheden. De fleste af os bukker

under – men nogle såsom *Peter Wilms-hurst* gør ikke (44).

En leder i *Lancet* (45) behandler på aktuel baggrund spørgsmålet om journalisters behandling af videnskabelige artikler i massemedierne. Tidsskrifterne forlanger, at journalister, der kan få artikler tilsendt før publiceringen og dermed få tid til at tale med forskerne, ikke publicerer i massemedierne, før den videnskabelige publicering har fundet sted. Dette har den fordel, at eventuelle kommentarer i massemedierne kan baseres på forskernes egen vurdering af den originale artikel – og ikke blot på viden fra massemedierne. Dermed burde en del misforståelser kunne undgås.

Til trods for dette, skriver *Lancet*, er ”health scare” gennem massemedierne et almindeligt fænomen på grund af for dårlig journalistik. Og fænomenet er et stort problem for læger og forskere. *The Royal Society* har derfor den 26. marts 2002 publiceret retningslinier for både journalister og forskere, hvoraf det for eksempel fremgår, at en relativ sygdomsrisiko kun må præsenteres i massemedierne, hvis den absolutte risiko også omtales (46).

National Health Service (NHS) tackler dette problem gennem *National Electronic Library for Health* (47), hvor man kan slå op på ”Hitting the headlines”. Her gennemgås udvalgte artikler, der har været omtalt i massemedierne, af forskere ved *NHS Centre for Reviews and Dissemination, University of York* således, at metodologiske forhold og forbehold

m.v. bliver gjort tilgængelige for alle ved at blive fremstillet i et almindeligt forståeligt sprog. – Senest 48 timer efter omtalen i massemedierne. Denne service er uvurderlig i dag, hvor læger hyppigt skal forklare bekymrede patienter om det, som massemedierne har fortalt om nye forskningsresultater.

En leder i *Nature* (48) beskæftiger sig med ”Trust and how to sustain it”. Baggrunden for lederen er, at offentlighedens tillid til professioner og traditionelle institutioner er dalende samt begivenhederne i 2002.

Videnskabelig uredelighed er sjælden. Og indtil videre har det kun skadet forskningens image, ikke forskningens langsigtede substans. Men den katolske kirkes mere alvorlige problemer bør give stof til eftertanke. I en meningsundersøgelse fra 2002 var tilliden til, at præster fortalte sandheden, faldet fra 90 pct. til 64 pct. på et år.

Offentligheden forventer, at forskere – ligesom præster – har høje standarder. Meningen med forskning er at tjene sandheden og udvikle vores fælles viden. Forskning skal ikke tjene til selvbeskyttelse og profit. Det var netop ved at sætte selvbeskyttelsen højest, at den katolske kirke bragte sig selv i store vanskeligheder.

Tilliden til forskning kan også svækkes af folk, som bruger videnskabelig usikkerhed til politiske formål – såsom at så tvivl om sandsynligheden for global opvarmning eller evolution. Nogle få ”sceptics” kan på tv forvirre en offentlighed,

som forventer klippefast sandhed fra forskningen. Det eneste, forskere kan gøre, er at forklare, at videnskabelig "sandhed" skifter i lyset af ny evidens, og forskere kan dermed forklare den større sammenhæng. Offentligheden har få steder at henvende sig til for at få objektiv og neutral information i et samfund, som i stigende grad beherskes af markeds kræfter og spin, og hvor massemedierne – der for de fleste er hovedkilden til information – i stigende grad er partiske. Videnskaben er af stor værdi for samfundet i denne henseende. Og forskere skal være påpasselige med ikke at miste offentlighedens tillid, eller tillade andre at beklukke den, siger *Nature's* redaktion (48).

Association of Medical Research Charities (AMRC) har den 17. oktober 2002 sendt et stærkt signal til sundhedsvidenskabelige forskere i Storbritannien i form af nye retningslinier for god videnskabelig praksis. Retningslinier, som skal følges, hvis man vil opnå støtte (49). AMRC består af over 100 private organisationer, herunder *Wellcome Trust* og *Cancer Trust UK*, som tilsammen støtter sundhedsvidenskabelig forskning i Storbritannien og Irland med over £600 mio. om året. Retningslinierne indeholder en lang række krav til forskere og til de institutioner, hvor den støttede forskning foregår.

Retningslinierne indeholder blandt meget andet en række specifikke krav til forskerne og institutionerne vedrørende udbredelsen af forskningsresultater gennem massemedier, hvor AMRC's medlemmer "are fed up with the fallout from

over-hyped or misleading results" som resultat af forskeres præmature kontakt med pressen vedrørende resultater, der ikke er peer-reviewed.

Det pålægges derfor forskere at undlade at kommunikere andet til pressen end peer-reviewed resultater. Og hvis der kommunikeres ikke-peer-reviewed forskning, skal dette fremgå klart (50). AMRC anbefaler sine medlemmer, at de fra 1. januar 2003 kun støtter forskere i institutioner, som har retningslinier for god videnskabelig praksis – med et indhold, der tager højde for alle de krav, der er beskrevet i AMRC's retningslinier. Ifølge AMRC's direktør, *Diana Garmham*, har institutionerne reageret meget positivt på dette og arbejder nu i samarbejde med AMRC på at leve op til kravene (52).

TYSKLAND

Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) (53) har udgivet udførlige retningslinier for "responsible science" og kræver fra 1. juli 2002 som betingelse for at uddele forskningsmidler, at de institutioner, hvor forskningen udføres, har retningslinier på plads for god videnskabelig praksis og undersøgelse af anklager (54).

Desuden kræver DFG, at hver institution har udpeget en ombudsmand, til hvem forskere kan henvende sig med alle tvivlsspørgsmål. Ombudsmanden vejleder forskerne og foretager en forundersøgelse, inden man tager stilling til, om anklagerne vedrører forhold, der bør underkastes en egentlig undersøgelse. I så fald henvender han sig til institutionens

ledelse, som forestår undersøgelsen. Der er ca. 100 ombudsmænd i Tyskland, og deres erfaringer skal drøftes på en ombudsmandskonference i efteråret 2003.

Foruden de lokale ombudsmænd har DFG et kollegium af 3 ombudsmænd med *Hans Heinrich Trute* som talsmand. Forskere, der modtager støtte fra DFG, kan dog henvende sig direkte til DFG-ombudsmandsinstitutionen uden om de lokale ombudsmænd.

I 2002 behandlede de 3 ombudsmænd ca. 40 henvendelser, hvortil de anvendte en betragtelig del af deres arbejdstid (55). Det er professor *Trutes* skøn, at de lokale ombudsmænd også anvendes hyppigt, men en første vurdering af systemet finder først sted i efteråret 2003 (55).

DFG foretager selv bedømmelse – og undersøger eventuelt også selv – de sager, som underkastes lokale undersøgelser, og hvor DFG-støttede forskere er involverede. På baggrund af obstruktion fra de involverede forskere i den store *Hermann Brach-sag*, omtalt i UVVU's tidligere årsberetninger, betragtes det af DFG som indrømmelse af skyld, hvis DFG støder på manglende vilje til samarbejde i disse sager (57).

Mange af de 94 artikler, *Hermann Brach-sagen* handlede om, er endnu ikke trukket tilbage. *Nature* har i den sammenhæng påvist, at mange tidsskrifter mangler en politik for tilbagetrækning af artikler (56). DFG's præsident, *Ernst-Ludwig Winnacker*, er i øvrigt overordentlig utilfreds med de relativt få følger, *Hermann Brach-sagen* havde for de involve-

rede, herunder at *Roland Mertelsmann* fortsat er afdelingschef ved universitetet i *Freiburg*. *Winnacker* mener, at denne mangel på sanktioner er til stor skade for den offentlige tillid til forskning i Tyskland (57).

En artikel publiceret i *Nature Medicine* af 15 forskere i *Göttingen* og *Tübingen* viste sensationel tumorregression hos patienter, der blev udsat for immunologisk behandling. Arbejdet blev omtalt i massemedierne verden over.

Straks herefter blev det imidlertid nødvendigt at undersøge sagen efter en anonym anmeldelse. Undersøgelseskomitéen konkluderede, at der ikke var tale om uredelighed, men sjusk og afvigelse fra god videnskabelig praksis begået af én af de 15 forskere. De øvrige 14 forfattere fandtes uden skyld (58).

To molekylærbiologer ved *Göttingen Universitet*, *Frauke Alves* og *But Ledwon*, endte i retten, fordi *Alves* mod tidligere aftale havde anbragt sig selv som første-forfatter i stedet for *Ledwon*, som anlagde sagen.

Retten gav *Ledwon* medhold. Ikke efter en bedømmelse af de impliceredes relative bidrag til arbejdet, men fordi den mundtlige aftale om, at *Ledwon* skulle være førsteforfatter, ikke havde været anført i de 14 måneder, forskningsarbejdet foregik. Dette udgjorde en implicit kontrakt, som *Alves* havde brudt. *Göttingen Universitet* har ikke ønsket at udtale sig om sagen (59).

SKANDINAVIEN

I Norge har arbejdet i *Det Nationale Udvalg for Vurdering af Uredelighed i Sundhedsfaglig Forskning* ligget stille siden begyndelsen af 2001 og afventer *Uddannelses- og Forskningsdepartementets* beslutning om at oprette et udvalg, der ligesom i Danmark dækker alle fagområderne (60).

I Sverige er situationen så vidt vides heller ikke afklaret efter omstruktureringen af forskningsrådene. Det er for nylig foreslået, at man i Sverige måske skulle indføre et ombudsmandssystem efter tysk forbillede.

Finland er velfungerende på området, som beskrevet i tidligere årsrapporter. *The National Advisory Board on Research Ethics* har i 2002 udsendt en ny vejledning, "Good scientific practice and procedures for handling misconduct and fraud in science". De finske forskningsinstitutioner har skrevet under på, at de vil følge disse retningslinier (61).

I Island er der så vidt vides fortsat ikke den store interesse for at beskæftige sig med området.

DET ØVRIGE EUROPA

En artikel fra *University La Sapienza* i Rom blev trukket tilbage af *New England Journal of Medicine (NEJM)*, fordi den indeholdt en manipuleret figur fra en artikel i *The American Journal of Cardiology*. Forfatterne nægtede selv at tilbagetrække artiklen. Det bemærkes, at *NEJM's* handling står i kontrast til, at de fleste uredelige artikler i *Herman-Brach-sagen* endnu ikke er trukket tilbage (62).

En tidligere post doc. ved universitetet i Zürich anmeldte et manuskript, der var sendt til *Science*. Anklagen gik på, at der var manipuleret med data, og at anklageren var opført som medforfatter, uden at hun havde godkendt dette. Artiklen blev straks trukket tilbage, men sagen blev omtalt i *Süddeutsche Zeitung*. En efterfølgende undersøgelse konkluderede, at manuskriptet var vildledende, og at der var tale om overtrædelse af god videnskabelig praksis. Lederen af instituttet, nobelprismodtageren *Rolf Zinkernagel*, som ikke var medforfatter, siger, at skaden på instituttets omdømme er stor i denne sag. Manuskriptet blev ikke publiceret, og der er derfor ikke sket nogen skade på videnskaben (63).

I en artikel i *Human Immunology* havde *Antonio Arnaiz-Villena*, som også er formand for den spanske *National Commission for Immunology*, undersøgt den genetiske profil hos palæstinensere sammenlignet med jøder og andre befolkninger i regionen. Artiklen indeholdt et resumé af den israelsk-palæstinensiske konflikt, herunder at nogle palæstinensere levede i koncentrationslejre. Dette gav anledning til voldsomme klager. Redaktionen trak artiklen tilbage og afskedigede *Arnaiz-Villena* fra tidsskriftets Editorial board. Dette er så vidt vides første gang, en artikel i et peer-reviewed biomedicinsk tidsskrift er blevet trukket tilbage som følge af politiske kommentarer. *Arnaiz-Villena* er senere blevet anklaget for økonomisk svindel for et beløb i

størrelsen 860.000 – 3.9 mio. euro (64).

Den hollandske neurolog *H.J. Gelmers* forfalskede i perioden 1989-93 438 patientjournaler i et europæisk klinisk forsøg for firmaet *Boehringer-Ingelheim*. For sin medvirken modtog *Gelmers* 272.000 euro, som ikke blev opgivet til skattemyndighederne. Hans forsvarer sagde, at en psykiatrisk rapport viste, at *Gelmers* havde nedsat dømmekraft i den pågældende periode. Retten idømte ham en bøde på 130.000 euro og 180 dages betinget fængsel, hvis han ikke betalte bøden (65).

Committee for Ethics in Science under *Poish Academy of Science* udsendte i 2001 sin 3. reviderede version af "Good Manners in Science. A set of principles and guidelines". Hæftet på 32 sider udkom første gang i 1994 og har været en succes. I Polen er videnskabelig uredelighed et problem, der strækker sig fra plagiat til køb og salg af master- og ph.d.-afhandlinger. Undersøgelser af anklager foretages lokalt og er ikke akademiets opgave. Det polske videnskabelige samfund synes at være noget tilbageholdende, hvad angår fordømmelse af visse tilfælde af 'misconduct'. Akademiet har ikke nogen statistik på området (Szawarski, Z. Personlig meddelelse).

KINA

Beijing universitet har i marts 2002 efter 3 års forarbejde vedtaget de første udførlige regler i Kina, der har til formål at udrydde 'research misconduct'. Ud over plagiat, falsifikation og fabrikation omfatter reglerne bredere emner, der ved-

rører misbrug af videnskabelig information. Definitionen omfatter: "intentionally exaggerating the academic value and economic and social results of a research finding; publishing results without appraisal from school authorities or other academic organizations ... and disclosing research findings that should be kept confidential according to the country's laws and regulations."

Reglerne er betydelig mere eksplicitte og praktisk orienterede end dem, der tidligere er vedtaget af *Chinese Academy of Sciences* and the *Ministry of Education*. De omfatter også procedurer for undersøgelse af anklager, og hvilke sanktioner der skal anvendes (66).

JAPAN

Science Council of Japan har nedsat en komité, der skal udarbejde retningslinier vedrørende 'misconduct'. Det fremhæves, at det også er vigtigt for forskerne at kunne beskytte sig mod falske anklager, hvilket ikke er muligt i dag. I Japan ser man ikke mildt på anmeldere, men efter en række skandaler i industrien og i regeringskredse er det nu påkrævet at løse dette problem (67).

KOMMENTAR

Der har således i 2002 været meget fokus på den type problemer, som førte til oprettelsen af UVVU i 1993, og som det fremgår, har det i 2002 ikke skortet på indlæg og synspunkter om videnskabelig uredelighed.

Samtidig må det konstateres, at det videnskabelige samfund klart har dokumenteret vilje og handlekraft til at tackle mange af de svære og ofte ubehagelige problemer. Det er også opmuntrende, at den åbne og lærerige fremlæggelse af problemerne fra især amerikansk og engelsk side trives godt takket være de førende tidsskrifter og *ORI*. Men mange landes stemme savnes i den løbende orientering og meningsudveksling.

Det bliver interessant at følge erfaringerne fra Tyskland med ombudsmandsinstitutionen.

Nødvendigheden af at etablere og efterleve eksplicitte retningslinier for god videnskabelig praksis synes at være fuldt erkendt i mange lande. Problemet er nu

at få det til at trænge ind hos alle i forskningsmiljøerne. Det er i denne sammenhæng bemærkelsesværdigt, at de største uddelere af private fondsmidler i *Storbritannien* nu som betingelse for støtte stiller krav om, at forskere og forskningsinstitutioner skal efterleve eksplicitte retningslinier for god videnskabelig praksis, herunder stiller krav til omgangen med massemedierne. *AMRC* med *Wellcome Trust* i spidsen har ligesom *DFG* i *Tyskland* tabt tålmodigheden.

Der mangler dog fortsat mere konkret viden på området. *COPE* efterlyser fortsat et stærkt centralt initiativ i *Storbritannien*. Det eneste sted, hvor der over en bred front opsamles viden og forskes i området, er i USA, men vi har dog åbenhed og godt overblik over anmeldte tilfælde i Finland og Danmark, og forhåbentlig også snart igen i Sverige og Norge.

Meget tyder således på, at der kommer til at ske betydelige fremskridt på området i de kommende år.

Referencer

1. Service, RF. Pioneering Physics Papers Under Suspicion for Data Manipulation. *Science* 2002, 296:376-77.
2. Brumfiel, G. Bell Labs launches inquiry into allegation of data duplication. *Nature* 2002, 417: 367-68.
3. Brumfiel, G. Investigation into nanotechnology papers expands. *Nature* 2002, 417: 473.
4. Grant, P. Is a bell tolling for Bell Labs? *Nature* 2002, 417: 789.
5. Brumfiel, G. Bell Labs inquiry spreads to superconductors. *Nature* 2002, 418: 5.
6. Kennedy, D. Editorial: More Questions About Research Misconduct. *Science* 2002, 297: 13.
7. Service, RF. Winning Streak Brought Awe, and Then Doubt. *Science* 2002, 297: 34-37.
8. Brumfiel, G. Time to wise up? *Nature* 2002, 418: 120-1.
9. Brinkman, WF. Physicists take issue of misconduct seriously. *Nature* 2002, 418: 817.
10. Schuller, F, Guentherodt, G. Fraud: the system works. *Nature* 2002, 418: 817.
11. Crabtree, G. Impartial review is key. *Nature* 2002, 418: 817.
12. Brumfiel, G. Fraud inquiry leaves online paper in the ether. *Nature* 2002, 418: 907.
13. Editorial: Reflections on scientific fraud. An exhaustive investigation has revealed significant contamination of the physics literature by a researcher. Such incidents are difficult to prevent, but all involved can try harder. *Nature* 2002, 419: 417.
14. Brumfiel, G. Misconduct finding at Bell Labs shakes physics community. *Nature* 2002, 419: 419-21.
15. Report of the investigation committee on the possibility of scientific misconduct in the work of Hendrik Schön and coauthors.
www.lucent.com/news_events/research-review.html.
16. Service, RF. Bell Labs Fires Star Physicist Found Guilty of Forging Data. *Science* 2002, 298: 30-1.
17. Kennedy, D. Editorial: Next Steps in the Schön Affair, *Science* 2002, 298: 495.
18. Adam, D, Knight, J. Publish, and be damned. *Nature* 2002, 419: 772-76.
19. Minkel, JR. Reality Check. Alleged fraud gets physicists thinking about misconduct. *Sci. American* nov. 2002: 10-11.
20. Brumfiel, G. Physics guidelines drop equal-responsibility clause. *Nature* 2002, 420: 258.
21. Beasley, MR, Datta, S, Kogelnik, H, Kroemor, H, Monroe, D. Defining Scientific Misconduct. *Science* 2002, 298:1554.
22. Phillips, M. Should Coauthors Share Liability? *Science* 2002, 298: 1554.
23. Kennedy, D. What my Editorial Actually Said was. *Science* 2002, 298: 1554.
24. Dalton, R. The stars who fell to Earth. *Nature* 2002, 420: 728-29.
25. Editorial: Paradise lost. *New Scientist* dec. 2002: 5.
26. News in brief: More papers fall foul of Schön inquiry. *Nature* 2003, 421: 6.

27. Service, RF. More of Bell Labs Physicist's Papers Retracted. *Science* 2003, 299: 31.
28. Sarachik, MP. Strict guidelines make it clear who's responsible. *Nature* 2003, 421: 111.
29. Ball, P. Physicists fail to find saving grace for falsified research. *Nature* 2003, 421: 878.
30. Editorial: Retractions' realities. *Nature* 2003, 422:1.
31. Dalton, R. California lab fires physicist over retracted finding. *Nature* 2002, 418: 261.
32. *Office of Research Integrity*. <http://ori.hhs.gov>.
33. *ORI Newsletter*, marts 2003, 11/2:5.
34. Editorial. The next step: ensuring integrity of scientific research. *Lancet* 2002, 360: 499.
35. Editorial. Integrity from the top down. *Nature* 2002, 418: 569.
36. Check, E. Sitting in judgement. *Nature* 2002, 419: 332.
37. Editorial. After the gold-rush. *Nature* 2002, 418: 111.
38. News. New England Journal loosens its rules on conflict of interest. *BMJ* 2002, 324: 1474.
39. Ball, P. Paper trail reveals references go unread by citing authors. *Nature* 2002, 420: 594.
40. Uraneck, K. When You Must Report Misconduct. *The Scientist* juli 2002: 41-3.
41. COPE. <http://www.publicationethics.org.uk/>
42. Mayor, S. Proposal for UK body to investigate research fraud "lack teeth". *BMJ* 2002, 325: 1382.
43. Wilmshurst, P. Institutional corruption in medicine. *BMJ* 2002, 325: 1232-5.
44. Editor's choice. Corruption in Medicine. *BMJ* 2002, 325: 1236.
45. Editorial. A health scare in the mass media. *Lancet* 2002, 359: 1079.
46. <http://www.royalsoc.ac.uk/news/index.html>
47. www.nelh.nhs.uk
48. Editorial. Trust and how to sustain it. Against a background of declining trust in traditional institutions, scientist must work to retain their high public-confidence ratings. There are lessons to be learned from the events of 2002. *Nature* 2002, 420: 719.
49. AMRC's hjemmeside. <http://www.amrc.org.uk/>
50. Adam, D. Medical funding group calls for clamp-down on hype. *Nature* 2002, 419: 769.
51. Kaiser, J. Proposed Rules Aim to Curb Financial Conflicts of Interest. *Science* 2002, 295: 246.
52. Garnham, D. Personlig meddelelse.
53. DFG's hjemmeside. <http://www.dfg.de/en/index.html>.
54. Bostanci, A. Germany Gets in Step With Scientific Misconduct Rules. *Science* 2002, 296: 1778.
55. Trute, H-H. Personlig meddelelse.
56. Abott, A, Schwarz, J. Dubious data remain in print two years after misconduct inquiry. *Nature* 2002, 418: 113.
57. Schiermeier, Q. DFG head supports stronger sanctions for scientific fraud. *Nature* 2002, 415: 823.
58. Bostanci, A, Vogel, G. German Inquiry Finds Flaws, Not Fraud. *Science* 2002, 298: 1531-32.
59. Abbott, A. Dispute over first authorship lands researchers in dock. *Nature* 2002, 419:4.

60. Nylenna, M. Personlig meddelelse.
61. The National Board on Research Ethics (Finland) – hjemmeside.
<http://pro.tsv.fi/enk/english1.htm>.
62. News in brief. Medical journal retracts paper over falsified data. *Nature* 2002, 418: 266.
63. Scheiermeier, Q. Nobel laureate slams misconduct smear. *Nature* 2003, 421: 773.
64. Bosch, XB. Controversiel immunologist faces court case. *BMJ* 2002, 324: 695.
65. Sheldon, T. Dutch neurologist found guilty of fraud after falsifying 438 case records. *BMJ* 2002, 325: 734
66. Yimin, D. Beijing U. Issues First-Ever Rules. *Science* 2002, 296: 448.
67. Cyranoski, D. Japan ponders stems to probe data errors. *Nature* 2002, 420: 348.

SAGER AFGJORT EFTER UNDERSØGELSE

Sager overført fra 2001

Sag 1

Klage over påstået plagiering af klagernes forsøgsopstilling og artikel samt publicering heraf uden klagernes samtykke eller viden (sag nr. 12 i UVVU's beretning 2001).

Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) modtog i august 2001 til orientering en kopi af klagernes brev til en udenlandsk professor og leder af et forskningsinstitut med en klage over en ung forsker ansat sammesteds, som i en periode havde været gæsteforsker ved klagernes institut.

Orienteringen blev i december 2001 af-

løst af en formel klage til UVVU's Udvalg for naturvidenskabelig, jordbrugs- og veterinærvidenskabelig og teknisk-videnskabelig forskning. Klagen blev herefter underkastet normal klagebehandling, hvorefter afgørelsen blev truffet på grundlag af det materiale, der var indkommet i sagen.

Det fremgik af sagen, at den udenlandske gæsteforsker ikke publicerede forskningsresultater sammen med medlemmer af den danske gruppe, men skrev en rapport om sine eksperimenter. Klagerne opdagede ved en tilfældighed, at den indklagede i 1999 havde publiceret mindst to artikler, som indeholdt et meget væsentligt antal forskningsresultater, som ikke var udført af den indklagede, og som var blevet publiceret af klagerne i internationale tidsskrifter i 1998. Klagerne anførte, at indklagede havde kopieret

eksperimentelle data fra klagernes artikler og publiceret disse i eget navn uden først at få tilladelse fra klagerne og uden at referere til klagernes arbejde.

Indklagede fastholdt på sin side, at den ene af hans artikler i et udenlandsk fagtidsskrift ganske vist blev publiceret i 1999, men at manuskriptet var indsendt til publicering i oktober 1997. Han fastholdt endvidere, at artiklen omhandlede forskning, som han dels havde udført i Danmark og dels i sit hjemland. Den anden af de to artikler blev publiceret i et udenlandsk tidsskrift i 1999, men manuskriptet var allerede indsendt i juni 1998.

Klagerne fandt imidlertid, at indklagedes arbejde ikke var originalt, da han blot havde gentaget klagernes arbejde og brugt deres eksperimentelle forsøgsopstilling. De fandt desuden ikke, at tidspunktet for, hvornår manuskriptet blev sendt til publicering, var afgørende, bl.a. fordi klagernes artikel i modsætning til indklagedes artikel indeholdt den komplette modeludvikling. Endelig gjorde klagerne opmærksom på, at deres artikel var indsendt til publicering i august 1997, mens indklagedes artikel om samme emne først blev indsendt i juni 1998.

UVVU's Udvalg for naturvidenskabelig, jordbrugs- og veterinærvidenskabelig og teknisk-videnskabelig forskning behandlede sagen på et møde i juni 2002. Udvalget fandt, at indklagedes artikler, som anført af klagerne, indeholdt plagiering af andres resultater og uretmæssig angivelse af forfatterrolle. Objektivt set forelå der således videnskabelig uredelig-

hed, som anført i § 3, stk. 1, nr. 6 og 8 i Bekendtgørelse om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed.

UVVU fandt imidlertid ikke at kunne afvise indklagedes påstand om, at overtrædelsen skyldes ukendskab til de normer, der gælder for publicering af resultater i den vestlige videnskabelige tradition. Som følge af disse subjektive forhold var der ikke grundlag for at karakterisere indklagedes adfærd som videnskabelig uredelighed.

UVVU fandt i sagens anledning at måtte anbefale danske forskningsinstitutioner, der modtager udenlandske forskere på studieophold, at de ved opholdets start sikrer sig, at den pågældende forsker er bekendt med de her i landet anerkendte regler for god videnskabelig skik.

I overensstemmelse hermed traf UVVU følgende afgørelse: *Indklagede havde i forbindelse med publicering af to artikler udvist en adfærd, der objektivt set måtte karakteriseres som videnskabelig uredelig. Da det imidlertid måtte lægges til grund, at overtrædelsen skyldtes manglende information om de normer, der gælder for publicering af resultater i den vestlige videnskabelige tradition, frifandtes indklagede af disse subjektive grunde for den rejste anklage.*

Sag 2

Genoptagelse af en sag om påstået uberettiget afvisning af en sag behandlet i UVVU (sag nr. 3 i UVVU's beretning 1999 og sag nr. 18 i UVVU's beretning 2001).

UVVU's udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning modtog i 1999 en klage fra

en pensioneret overlæge, der anklagede en forsker, han tidligere havde samarbejdet med, for at have foretaget konstruktion af data. Som dokumentation fremsendte klageren et dokument, der i sin form fremstod som en patentansøgning. Sagen blev behandlet på et møde i UVVU's Udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning, som ikke fandt sagen egnet til videre behandling. Se sag nr. 3 i UVVU's beretning 1999.

Klageren fandt UVVU's afvisning af sagen uberettiget og indbragte UVVU's afgørelse for Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Ministeriet afviste klagen med den begrundelse, at ministeriet ikke er ankeinstans for afgørelser truffet af UVVU.

I april 2001 meddelte Folketingets Omudsmand i en afgørelse, som bl.a. behandlede ankeadgang til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling over retlige spørgsmål, "at det er hans opfattelse, at § 4 m i Lov om forskningsrådgivning (lovbekendtgørelse nr. 676 af 19. august 1997) i sig selv fastslår, at der kan klages til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling over retlige spørgsmål i forbindelse med afgørelser truffet af de statslige forskningsråd, Forskningsforum eller udvalg nedsat heraf, herunder UVVU".

Sagen blev på dette grundlag taget op af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, der med brev af 2. juli 2002 henviste sagen til fornyet behandling i UVVU. Det skete bl.a., fordi UVVU ikke havde prøvet de forhold, som klageren

anførte i sin anmodning om genoptagelse. På forespørgsel fra UVVU meddelte sagens parter, at de fandt, at sagen var fuldt belyst og kunne afgøres på det allerede foreliggende grundlag. Over for ministeriet fastholdt klageren følgende tre forhold som grundlag for sin anmodning om at få sagen genoptaget:

1. hjemmelsgrundlaget for UVVU stiller ikke krav om, at der skal foreligge en videnskabelig artikel,
2. den i klagesagen omtalte retssag havde ikke direkte forbindelse til klagerens klage, og
3. en udtalelse fra en overlæge kunne ikke være korrekt.

Efter en drøftelse af sagens akter på et møde i oktober 2002 i UVVU's Udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning var der enighed om følgende:

ad 1) UVVU fandt det korrekt, at bekendtgørelsens § 3, stk. 1. om videnskabelig uredelighed ikke stiller krav om, at der foreligger en videnskabelig artikel i sagen. Af samme bestemmelses stk. 2 fremgår imidlertid, "at for at kunne betegne en adfærd som videnskabelig uredelighed skal det kunne dokumenteres, at den pågældende har handlet forsætligt eller udvist grov forsømmelighed i forbindelse med forholdet". Det koncept, som klageren beskrev som et forhandlet udkast til en videnskabelig artikel, fremtrådte efter UVVU's opfattelse som en patentansøgning.

Uanset at bekendtgørelsen ikke stiller krav om, at der som bevis for videnska-

belig uredelighed foreligger en videnskabelig artikel, fandt UVVU fortsat ikke, at de foreliggende sagsakter kunne begrundes en realitetsbehandling af sagen, jf. bekendtgørelsens § 3. UVVU tilføjede, at sagen på det foreliggende grundlag heller ikke kunne antages at have betydning for dansk forskning. Samt at det på forhånd måtte anses for usandsynligt, at der kunne gives klager medhold, jf. bekendtgørelsens § 2.

ad 2) Til klagerens argument om, at den i sagen omtalte retssag ikke havde direkte forbindelse med klagen, henviste UVVU bl.a. til et citat i klageskrivelsen i 1999, hvorefter indklagede på dommerens direkte forespørgsel "nægtede overhovedet nogensinde at have foretaget de undersøgelser, som var beskrevet i et koncept og refereret over for klageren...". Desuden fremgik det af samme klageskrivelse, at klagerens utilfredshed med indklagedes forklaring i retten var helt afgørende for hans henvendelse til UVVU.

Endelig understregede UVVU, at UVVU er et undersøgelsesorgan, der primært har til formål at bedømme, om der i forbindelse med en konkret klage, på basis af de indhentede forklaringer fra parterne, foreligger bevis for, at indklagedes adfærd kan betegnes som videnskabelig uredelighed. I modsætning til en domstol kan UVVU ikke afhøre sagens parter under vidneansvar og kan ikke tilkende en part erstatning eller anden kompensation, f.eks. for tab af rettigheder til et patent, som følge af urigtige oplysninger.

ad 3) I forbindelse med sagens behand-

ling i efteråret 1999 indhentede UVVU en erklæring fra en overlæge, som var omtalt i sagen. Det fremgik heraf, at det omtalte forskningsprojekt aldrig var blevet påbegyndt, da Sundhedsstyrelsen ikke ville bevillige de nødvendige midler. UVVU fandt ikke at kunne tilsidesætte denne oplysning.

Konklusionen blev således, at UVVU fortsat ikke mente at kunne realitetsbedømme klagen. UVVU sendte en kopi af afgørelsen i genoptagelsessagen til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, men har ikke hørt nærmere til sagen fra ministeriet.

Sager indbragt i 2002

Sag 3

Præmatur omtale af forskningsresultater med klage over forsætlig forvriddning af et videnskabeligt budskab.

En faggruppe inden for sundhedssektoren klagede i april 2002 over, at en læge ved et fagligt møde på et hospital omtalte upublicerede resultater af undersøgelser som argumentation for sine synspunkter i en faglig strid. Klagen blev underkastet normal klagebehandling. UVVU's Udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning traf herefter afgørelsen på grundlag af det materiale, der var indkommet i sagen.

UVVU fandt, at det ikke var UVVU's opgave at tage stilling til, hvem der havde ret i en videnskabelig diskussion.

Opgaven var udelukkende at tage stilling til, om indklagedes adfærd havde karakter af videnskabelig uredelighed eller var i strid med god videnskabelig praksis.

Vedrørende præmatur omtale af forskningsresultater udtalte UVVU, at sundhedsvidenskabelige resultater normalt bør præsenteres første gang i videnskabelige selskaber eller i videnskabelige tidsskrifter/rapporter med fuld dokumentation.

UVVU fandt det i den foreliggende sag klart, at der ikke forelå forsætlig forvridding af et videnskabeligt budskab. Indklagede havde heller ikke udvist nogen grov forsømmelighed i sin omtale af sine erfaringer. Der forelå derfor ikke et tilfælde af videnskabelig uredelighed, jf. § 3 i Bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998.

UVVU udtalte yderligere, at der skal udvises forsigtighed med at sidestille en udtalelse i et forum for kollegial erfaringsudveksling med en videnskabelig publikation. Det spillede ved den foreliggende sag også en rolle, at det drejede sig om omtale af anlæg og undersøgelser, der er forbundet med særlige risici. Forskeren har her pligt til at drage omsorg for, at helt specielle sikkerhedsforanstaltninger iagttages, jf. Bekendtgørelse nr. 935 af 16. december 1998.

Som mødets form og indklagedes indlæg forelå oplyst for UVVU, anså udvalget ikke indlægget for at have en sådan karakter af publicering af et resultat af en foretaget videnskabelig undersøgelse, at indklagede har været forpligtet til at

holde sine erfaringer for sig selv, indtil en artikel herom havde været underkastet den inden for sundhedsvidenskaben sædvanlige faglige prøvelse før en offentlig omtale. UVVU fandt således heller ikke grundlag for at kritisere indklagede for at have optrådt i strid med god videnskabelig skik. I overensstemmelse hermed traf UVVU den afgørelse, at *der ikke kunne gives klagerne medhold*.

Sag 4

Klage fra en forskningsmedarbejder, hvis ansættelse på det pågældende institut var ophørt, og som fik afslag på en anmodning om adgang til data i en database, som den pågældende under sit ansættelsesforløb havde bidraget til.

UVVU modtog i april 2002 en klage fra en forsker, som i 13 år havde været ansat som forsker ved et sektorforskningsinstitut. Efter ansættelsens ophør anmodede forskeren om at få adgang til data i en database, som han under sin ansættelse havde bidraget til, men fik afslag på anmodningen.

Klagen, der blev underkastet normal sagsbehandling, omhandlede tre forhold:

1. Forskeren var af en international organisation (WHO) blevet opfordret til at bidrage til et værk, som WHO ønskede at udgive, og som skulle indeholde hovedresultaterne af et internationalt forskningsprojekt. I den anledning bad klageren om adgang til egne tidligere notater, datafiler og referencer. Dette blev ham nægtet med den begrundelse, at institu-

tionen ikke måtte udlevere "data til ikke-ansatte".

2. Inden sin fratræden havde klageren indsendt et manuskript til en artikel til et internationalt fagligt tidsskrift. Artiklen var blevet accepteret til publikation med enkelte korrektioner. Klageren var imidlertid ikke i stand til at genindsende artiklen, da instituttet ikke havde reageret på hans henvendelse angående artiklen og dertil hørende "materialer, følgebrev, udkast, filer m.v."

3. Endelig klagede forskeren over, at der på instituttets hjemmeside som "igangværende på instituttet" blev henvist til et projekt, som klageren for længst havde afsluttet, og hvorom han havde fået antaget en artikel til publicering i et internationalt tidsskrift.

Indklagede oplyste til det *første klagepunkt*, at klageren i et dokument benævnt "afleveringsforretning" af august 2001 havde anført: "Undertegnedes kapitelbidrag til WHO's bogudgivelse annulleret." Forskningsprojektet var støttet af Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd, som accepterede at overdrage forskningsprojektet til instituttets nye leder, ligesom projektperioden blev forlænget. Desuden havde klageren i november 2001 anmodet om og fået udleveret en række oplistede personlige ejendele, herunder private biblioteker og underbiblioteker fra forskerens egen pc, hvorefter maskinen blev rensat og nu anvendes af en anden bruger. Det materiale, forskeren efterlyste, fandtes således

ikke længere på instituttet.

Hvad angik det *andet klagepunkt*, henvisede instituttet ligeledes til den ovenfor omtalte "afleveringsforretning". Projektet var slettet af computeren, henvisningen til projektet på instituttets hjemmeside var slettet, og materialet fandtes ikke længere på centret.

Til det *tredje klagepunkt* meddelte instituttet, at den pågældende artikels hovedforfatter havde oplyst, at artiklen var accepteret til publikation, og at sidsteforfatteren havde godkendt, at henvisningen til projektet blev slettet på hjemmesiden, hvilket skete.

Efter en længere skriftveksling mellem parterne indsendte klageren i september 2002 en ny klage over instituttet. UVVU meddelte imidlertid klageren, at man ikke fandt det rigtigt at inddrage denne klage i den foreliggende sag. Hvis klageren insisterede på at få klagen behandlet, måtte det ske i form af en ny sag.

UVVU bemærkede følgende til de oprindelige klagepunkter:

ad 1) Det fremgår af § 3, stk. 2, i Bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998 om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed, at: "for at kunne betegne en adfærd som videnskabelig uredelighed skal det kunne dokumenteres, at den pågældende har handlet forsætligt eller udvist grov forsømmelighed i forbindelse med forholdet."

Uanset om der, som klageren hævdede, måtte foreligge en misfortolkning af klagerens tilkendegivelse i "afleve-

ringsforretningen" af august 2001, fandt UVVU det klart, at instituttet ikke havde handlet forsættligt videnskabeligt uredeligt eller udvist grov forsømmelighed ved at slette det af klagerens materiale, som ikke var udleveret til ham i overensstemmelse med hans anmodning i november 2001. UVVU tilføjede, at man ikke havde grundlag for at betvivle rigtigheden af indklagedes oplysning om, at materialet ikke længere fandtes på instituttet.

ad 2) Af samme grund kunne sletningen af materialet til artiklen ikke falde ind under begrebet videnskabelig uredelighed.

ad 3) Den omstændighed, at henvisningen til projektet og artiklen først blev slettet efter godkendelse fra angivne medforfatteres side, kunne ikke give anledning til kritik.

I overensstemmelse hermed traf UVVU den afgørelse, at *der ikke kunne gives klageren medhold*.

Sag 5

Sag om fremsendelse af et abstract uden medforfatteres tilslutning og uden at rette fejlen inden fremlæggelse af abstractet på et internationalt møde.

UVVU's Udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning modtog i juni 2002 en klage fra en forsker, der opdagede, at indklagede ved et internationalt møde i Sverige i maj 2002 benyttede et abstract, der af den forskergruppe, som både klageren og indklagede var medlemmer af, var blevet trukket tilbage fra et internationalt møde

i USA. Klageren havde gjort indklagede opmærksom på, at det var ukorrekt, når det i abstractet var anført, at 27 patienter var behandlet i projektet. Det ukorrekte bestod i, at 17 af de behandlede patienter var behandlet, før protokollen var godkendt. Der var derfor ingen sikkerhed for, at de havde afgivet informeret samtykke til at deltage i projektet. 10 af patienterne var behandlet, efter at protokollen var godkendt. Det burde i abstractet have været anført, at 10 patienter var indgået i projektet, at 17 patienter var behandlet på samme måde, men uden for protokollen, og opgørelsen burde have sondret mellem grupperne.

Indklagede erkendte fejlen ved ikke at få abstractet rettet, men undskyldte sig med det hastværk, der prægede hans forberedelse til mødet, mødets ret uformelle karakter, og at han ved sin mundtlige præsentation af projektet gav tydelig oplysning om forholdet med de 17 patienter. Det sidste punkt blev bekræftet i en erklæring af den professor, som ledede mødet.

UVVU konstaterede, at indklagede havde begået en fejl ved at fremsende det omtalte abstract uden medforfatteres tilslutning og ved ikke at rette fejlen inden fremlæggelse på mødet. UVVU fandt, at uanset at det korrekte forhold vedrørende antallet af patienter blev oplyst på mødet, måtte denne adfærd karakteriseres som værende i strid med god videnskabelig praksis.

UVVU fandt derimod ikke på det foreliggende grundlag at kunne antage, at

der i denne sag forelå forfalskning eller forvriddning af det videnskabelige budskab eller grov vildledning om en persons indsats i forskningen. Der forelå således ikke videnskabelig uredelighed. I overensstemmelse hermed traf UVVU den afgørelse, *at de af indklagede begåede fejl måtte karakteriseres som en adfærd i strid med god videnskabelig praksis.*

UAFSLUTTEDE SAGER

Sag 6

Sag om en konfliktsituation, som medførte forbud mod publicering af en videnskabelig artikel (sag nr. 10 i beretning 2000 og sag nr. 9 i beretning 2001).

Klageren henvendte sig i oktober 1999 til UVVU for at få vejledning til at løse en konflikt, der var opstået mellem ham og indklagede. I november 1999 blev forespørgslen afløst af en formel klage. Klageren, der var medlem af en arbejdsgruppe, havde ved udarbejdelse af et forslag til en videnskabelig artikel fået forbud fra de øvrige medforfattere mod at publicere en artikel, der bl.a. indeholdt resultater vedrørende et emne, som han i en gensidig aftale om anvendelse af data ikke havde tilladelse til at inddrage i sit projekt.

UVVU afsluttede på et tidspunkt sagen på grundlag af en tilkendegivelse fra indklagede, men efter nye oplysninger blev sagen genoptaget. UVVU's udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning ned-

satte herefter et ad hoc-udvalg, som i oktober 2001 afgav en redegørelse for sagen.

På basis af ad hoc-udvalgets redegørelse og de indkomne kommentarer traf UVVU i november 2002 afgørelse i sagen. Det var UVVU's opfattelse, at de indklagede ikke havde handlet videnskabeligt uredeligt, men at klageren på sin side ikke ved at offentliggøre den omhandlede artikel ville foretage sig noget, der kan karakteriseres som videnskabeligt uredeligt eller stridende mod god videnskabelig skik.

Klageren var utilfreds med afgørelsen og begærede ved årsskiftet 2002/2003 sagen genoptaget. UVVU mente ikke uden videre at kunne afvise ønsket om genoptagelse, hvorfor sagen først kan endeligt afsluttes i 2003. Den afgørelse, der blev truffet i november 2002, berører imidlertid principielle spørgsmål og er omtalt i artiklen s. 6 om forskningsinstitutioners muligheder for at hindre forskeres offentliggørelse af en artikel.

Sag 7

Sag om anklage for formodet konstruktion af data.

I maj 2000 orienterede klageren Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) om en brevveksling om indklagedes artikel i et videnskabeligt tidsskrift.

Orienteringen blev i marts 2001 afløst af en formel klage, som ved et møde i august 2001 blev forelagt for UVVU's udvalg for naturvidenskabelig, jordbrugs-

og veterinærvidenskabelig og teknisk-videnskabelig forskning. Udvalget besluttede at nedsætte et ad hoc-udvalg til bedømmelse af klagen. Ad hoc-udvalgets redegørelse om sagen har i breve af oktober 2002 på dansk og engelsk været forelagt for sagens parter med henblik på faktuelle kommentarer. Indklagede kunne ikke overholde de angivne svarfrister. Sagen har derfor ikke kunnet gøres færdig i beretningsåret, men kan først afsluttes i 2003.

Sag 8

Sag om påstået plagiering af et tidligere projektforslag udarbejdet af klageren ved gennemførelse af en forskningsudgravning.

I oktober 2002 modtog UVVU's Udvalg for samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning en klage fra en forsker over plagiering og kopiering af klagerens projektforslag. Forslaget var udført af en anden forsker, som havde gennemført et projekt, som nøje svarede til klagerens projektforslag.

Klagen med bilag blev i overensstemmelse med UVVU's forretningsorden forelagt for indklagede, som i november 2002 svarede, at klagerens problemstilling ikke indgik i hendes projektbeskrivelse, og det samme var tilfældet angående klagerens hypoteser.

Sagens akter blev forelagt for UVVU på et møde i december 2002. Konklusionen blev, at UVVU ikke fandt at have belæg for, at indklagede havde overtaget klagerens projekt, og at der heller ikke forelå handlinger eller undladelser, hvorved

der var sket forfalskning eller forvridning af det videnskabelige budskab eller grov vildledning om en persons indsats i forskningen, jf. § 3, stk. 1 i Bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998.

Klageren var utilfreds med afgørelsen og begærede i januar 2003 sagsbehandlingen genoptaget med den begrundelse, at han som følge af bortrejse og fremleje af sin lejlighed ikke havde været i stand til at kommentere indklagedes synspunkter. UVVU besluttede herefter i januar 2003 at genoptage sagen. Den afgørelse, der træffes af genoptagelsessagen, vil indgå i UVVU's beretning for 2003.

Sag 9, sag 10 og sag 11

Tre klager fra naturvidenskabelige forskere over videnskabelig uredelighed udvist af en samfundsvidenskabelig forsker ved behandling af naturvidenskabelige emner.

Det drejer sig om de klager vedrørende videnskabelig uredelighed, der blev indgivet i forbindelse med Bjørn Lomborgs bog "The Skeptical Environmentalist". UVVU meddelte sin afgørelse den 7. januar 2003. Da afgørelsen er anket til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, og da afgørelsen af klagerne endnu ikke foreligger, er en omtale udsendt til årsberetningen for 2003.

AFVISTE SAGER

Sag 12

Sag om en klage fra en fond, der ydede støtte til biomedicinsk forskning, over, at en forsker skjult havde modtaget støtte fra to forskningsfonde til dækning af samme udgift.

I marts 2002 modtog UVVU en klage fra en fond, som uddeler støtte til forskning. Klagen rummede en anmodning om, at UVVU vurderede, hvorvidt der forelå videnskabelig uredelighed fra en forsker, som havde søgt og fået støtte til sin forskning fra to forskellige fonde uden på behørig vis at frasige sig den ene bevilling.

Den indklagede gav på eget initiativ UVVU en redegørelse for, hvorfor hun ikke straks underrettede klageren om, at hun havde fået støtte fra anden side. Forskeren tilbagebetalte i marts 2002 det modtagne beløb til klageren.

UVVU afviste sagen med den begrundelse, at UVVU ifølge § 3 i Bekendtgørelse om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed behandler sager, hvorved der i forskning sker forfalskning eller forvridning af det videnskabelige budskab eller grov vildledning om en persons indsats i forskning. En svigagtig adfærd af den karakter, som fonden i sin henvendelse beskrev, henhører ikke under UVVU's område. Den rigtige adressat måtte i første række være ledelsen af den institution, hvor den pågældende var ansat. UVVU ville for sit vedkommende ikke foretage sig videre i sagen.

Sag 13

Sag om en klage over en samfundsvidenskabelig forskers videnskabelige uredelighed i forbindelse med omtale af naturvidenskabelig forskning.

Klagen blev modtaget af UVVU i november 2002 og omhandlede en klage over den samme forsker, som omtales i sagerne nr. 9, nr. 10 og nr. 11. Da klagen blev modtaget så sent i forhold til behandlingen af de øvrige klager, blev den ikke undergivet særskilt behandling. Klageren modtog en kopi af afgørelsen vedrørende de tre øvrige klager, der på det generelle plan ansås for dækkende også i forhold til denne klage.

Sag 14

Sag om påstået videnskabelig uhæderlighed udvist af en sundhedsvidenskabelig forsker.

Omkring årsskiftet 2002/2003 modtog UVVU en klage, hvoraf fremgik, at klageren anmodede UVVU om at granske en forskers videnskabelige hæderlighed. Da klagen var af generel karakter, fandt UVVU's Udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning, at sagen ikke var omfattet af UVVU's kompetence, jf. § 3, stk. 1 i Bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998. Klagen blev derfor afvist.

B I L A G

Bekendtgørelse om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed

I medfør af § 4e, stk. 4, i lov om forskningsrådgivning mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 676 af 19. august 1997, fastsættes:

§ 1. Forskningsforum opretter tre udvalg vedrørende videnskabelig uredelighed inden for dansk forskning: Et udvalg for naturvidenskabelig, jordbrugs- og veterinærvidenskabelig og teknisk-videnskabelig forskning, et udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning og et udvalg for samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning. Udvalgene har en fælles formand, der bl.a. har til opgave at sikre ensartethed i udtalelserne på tværs af forskningsområder.

Stk. 2. Udvalgenes navn er Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed.

§ 2. Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed har til opgave at behandle sager vedrørende videnskabelig uredelighed, der rejses ved klage til udvalgene. En person kan anmode om at få en sag behandlet med henblik på at blive renset for verserende rygter.

Stk. 2. Sagen skal have betydning for dansk forskning. Må det på forhånd anses for usandsynligt, at der kan gives klager medhold, afvises sagen.

§ 3. Videnskabelig uredelighed omfatter handlinger eller undladelser, hvorved der i forskning sker forfalskning eller forvridning af det videnskabelige budskab eller grov vildledning om en persons indsats i forskningen, og omfatter bl.a.:

1. Konstruktion af data.
2. Selektiv og skjult kassation af uønskede resultater.
3. Substitution med fiktive data.
4. Bevidst vildledende anvendelse af statistiske metoder.
5. Bevidst forvredet fortolkning af resultater og forvridning af konklusioner.
6. Plagiering af andres resultater eller publikationer.
7. Bevidst fordrejet gengivelse af andres resultater.
8. Uretmæssig angivelse af forfatterrolle.
9. Ansøgninger med urigtige oplysninger.

Stk. 2. For at kunne betegne en adfærd som videnskabelig uredelighed skal det kunne dokumenteres, at den pågældende har handlet forsætligt eller udvist grov forsømmelighed i forbindelse med forholdet.

§ 4. Formanden fordeler klagerne til behandling i udvalgene.

Stk. 2. Det enkelte udvalg træffer beslutning om, hvorvidt en sag skal behandles eller afvises. Udvalget underretter den indklagede om klagen og om, hvorvidt det vil behandle klagen.

Stk. 3. Parterne i en sag om videnskabelig uredelighed kan lade sig bistå af bisiddere. Klageren kan lade sig bistå af bisiddere, såfremt han/hun er part i sagen.

Stk. 4. Udvalget undersøger selv klagen, herunder tilvejebringer alle relevante oplysninger i sagen.

Stk. 5. Når en sag om videnskabelig uredelighed er færdigbehandlet, udarbejder udvalget en udtalelse med en begrundet stillingtagen til den rejste klage. Udtalelsen meddeles sagens parter.

§ 5. En klage over videnskabelig uredelighed skal indgives i rimelig tid efter, at klageren har fået det nødvendige grundlag for at indgive klagen. Udvalgene kan kun i særlige tilfælde behandle forhold, der ligger mere end 5 år tilbage i tiden.

Stk. 2. Et udvalg kan beslutte, at en af udvalget tidligere afsluttet sag skal genoptages, hvis særlige grunde taler herfor, herunder navnlig forekomsten af nye oplysninger, som – hvis de havde foreligget under udvalgsbehandlingen – må antages at ville have medført et andet udfald af sagen.

§ 6. Såfremt et udvalg konstaterer, at der i en konkret sag foreligger videnskabelig uredelighed, kan udvalget:

1. Orienterer den indklagedes arbejdsgiver.
2. Henstille, at det pågældende videnskabelige arbejde trækkes tilbage.
3. Foretage anmeldelse til vedkommende offentlige myndighed, som fører tilsyn med området.
4. Foretage politianmeldelse, når der er tale om en strafbar lovovertrædelse.
5. Efter særlig anmodning fra en ansættelsesmyndighed udtale sig om et eventuelt sanktionsvalg.

§ 7. Udvalgene offentliggør en årlig beretning om deres virksomhed. I beretningen beskrives samtlige behandlede sager om videnskabelig uredelighed i ikke-personhenførbart form.

§ 8. Udvalgene består hver af en formand og 2, 4 eller 6 medlemmer efter Forskningsforums bestemmelse. Endvidere udpeges suppleanter for medlemmerne.

Stk. 2. Formanden skal være landsdommer. De udpegede medlemmer og deres suppleanter skal være anerkendte forskere, der tilsammen bedst muligt dækker de statslige

BILAG 1

forskningsråds fagområder. Formanden og medlemmerne beskikkes i deres personlige egenskab.

Stk. 3. Formanden beskikkes af ministeren for videnskab, teknologi og udvikling. Medlemmerne og suppleanterne beskikkes af Forskningsforum efter høring af de statslige forskningsråd.

Stk. 4. Medlemmerne og suppleanterne beskikkes for en periode af 4 år og kan genbeskikkes i 2 år. Hvis et medlem afgår i en beskikkelsesperiode, kan det medlem, der beskikkes i stedet, beskikkes for mindre end 4 år.

§ 9. Det enkelte udvalg kan beslutte, at det ved undersøgelsen af en sag skal bistås af en eller flere eksterne sagkyndige.

Stk. 2. Ved et medlems forfald indtræder suppleanten.

Stk. 3. Udvalgene er beslutningsdygtige, når formanden og medlemmerne eller disses suppleanter er til stede.

Stk. 4. Udvalgenes beslutninger søges truffet i enighed. Kan enighed ikke opnås, træffes beslutningerne ved almindelig flertalsbeslutning. Et dissenterende medlem kan forlange, at hans/hendes dissens fremgår af beslutningen.

Stk. 5. I retlige spørgsmål træffes afgørelse af formanden.

§ 10. Udvalgenes medlemmer har samme tavshedspligt som for offentlige hverv med hensyn til det, de erfarer i deres egenskab af medlemmer af udvalgene.

§ 11. Forskningsstyrelsen varetager sekretariatsbetjeningen af udvalgene.

§ 12. Forvaltningslovens regler gælder for udvalgenes sagsbehandling.

Stk. 2. Forskningsforum fastsætter en forretningsorden for udvalgene.

§ 13. Bekendtgørelsen gælder ikke for Færøerne og Grønland.

§ 14. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1999.

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, den 15. december 1998.

Jan Trøjborg

/Dan Jensen

I medfør af § 12, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 933 af 15. december 1998 om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed fastsættes:

Udvalgene – opgaver og formål

§ 1. Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed består af tre sideordnede udvalg, der hver især dækker et eller flere videnskabelige felter. Udvalgene har en fælles formand. De tre udvalg er: Et udvalg for naturvidenskabelig, jordbrugs- og veterinær videnskabelig og teknisk- videnskabelig forskning, et udvalg for sundhedsvidenskabelig forskning og et udvalg for samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning.

§ 2. Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed har til opgave at behandle sager om videnskabelig uredelighed.

Stk. 2. En sag kan af enhver rejses ved klage til udvalgene. Anonyme klager vil kun undtagelsesvis kunne behandles og kun, såfremt der foreligger meget væsentlige samfundsmæssige interesser.

Stk. 3. En person kan anmode om at få en sag behandlet med henblik på at blive renset for verserende rygter.

Stk. 4. Udvalgene kan behandle principielle forespørgsler, såfremt det skønnes, at spørgsmålet har samfundsmæssig interesse, interesse for en videre kreds af forskere eller for et forskningsmiljø.

§ 3. Udvalgene ønsker at bidrage til at fremme god videnskabelig skik. Målet søges nået ved udbredelse af kendskab til udvalgenes Årsberetning og ved undervisnings- og foredragsvirksomhed m.m.

Stk. 2. Udvalgene drøfter på det årlige fællesmøde, jf. § 9, stk. 1, initiativer, der kan fremme udvalgenes formål.

Sagernes forberedelse og afgørelse i de enkelte udvalg

§ 4. Vedkommende udvalg undersøger selv klagen og tilvejebringer alle relevante oplysninger.

Stk. 2. Parternes oplysninger indgår i udvalgets undersøgelse og behandling af sagen. Der foretages partshøring ved fremlæggelse af modpartens oplysninger og kommentarer. Høringsproceduren består som udgangspunkt i to skriftlige høringer mellem den indklagede og klageren, dog fastsættes det nærmere omfang og høringsfasen af udvalget efter en konkret vurdering.

Stk. 3. Udvalget kan nedsætte et ad hoc-udvalg, der får til opgave at udrede og forbedre sagen ved udarbejdelse af en redegørelse. Udvalget kan til et ad hoc-udvalg udpege en eller flere eksterne sagkyndige. Sagens parter orienteres om ad hoc-udvalgets sammensætning og kan inden for en frist på to uger fremkomme med eventuelle bemærkninger.

Stk. 4. Når ad hoc-udvalget har udarbejdet en redegørelse, sendes redegørelsen til sagens parter for at sikre, at redegørelsens oplysninger af faktisk karakter er korrekte. Parternes eventuelle bemærkninger sendes til ad hoc-udvalget. Ad hoc-udvalgets redegørelse, parternes bemærkninger og ad hoc-udvalgets kommentarer hertil forelægges herefter udvalget med henblik på sagens afgørelse.

§ 5. Udvalget henstiller til parterne, at en sag behandles fortroligt, indtil der foreligger en afgørelse. Udvalget vil, mens en sag behandles, ikke give udenforstående, herunder pressen, oplysninger om sagen.

Stk. 2. Begæres der aktindsigt i umiddelbar tilknytning til en sags afgørelse, vil anmodningen normalt blive imødekommet.

Stk. 3. Afgjorte sager omtales i øvrigt i Årsberetningen i anonymiseret form, medmindre ganske særlige forhold tilsiger, at offentligheden gøres bekendt med identiteten på de involverede.

§ 6. Sager afgøres ved møde i udvalget, jf. dog § 7, stk. 3.

Stk. 2. Udvalgets møder er ikke offentlige, jf. dog § 7, stk. 4 og 5.

Formandens opgaver og beføjelser

§ 7. Formanden har bl.a. til opgave at sikre ensartethed i sagsbehandlingen på tværs af udvalgene.

Stk. 2. Må det på forhånd anses for usandsynligt, at der kan gives en klager medhold, afvises sagen af formanden, efter at spørgsmålet har været forelagt for medlemmerne af vedkommende udvalg. Er det åbenbart, at en sag skal afvises, kan afvisningen foretages af formanden på egen hånd.

Stk. 3. Hvis det må anses for ubetænkeligt, kan formanden bestemme, at en sag skal afgøres ved skriftlig votering. Ethvert medlem af udvalget kan på et hvilket som helst tidspunkt forlange sagen behandlet på et møde.

Stk. 4. Formanden kan beslutte, at parterne kan få foretræde for udvalget.

Stk. 5. Formanden kan beslutte, at andre end udvalgenes medlemmer og suppleanter deltager i det årlige fællesmøde.

Stk. 6. Formanden afgør, om en anmodning om aktindsigt kan imødekommes. jf. § 5, stk. 2. Formanden kan i nærmere angivet omfang delegere kompetencen til sekretariatet.

Sekretariatsbetjening af udvalgene

§ 8. Forskningsstyrelsen varetager sekretariatsbetjeningen af udvalgene.

Stk. 2. Når en klage modtages, kvitterer sekretariatet for modtagelsen med oplysning om den forventede sagsbehandlingsprocedure. Formanden orienteres samtidig om klagen.

Stk. 3. Såfremt klagen forventes at kunne realitetsbehandles, sender sekretariatet herefter klagen til høring hos den indklagede. Sagens akter sendes samtidig i kopi til vedkommende udvalgs medlemmer. Sekretariatet sender løbende høringssvar og andet sagsmateriale til formanden og udvalgets medlemmer.

Stk. 4. Såfremt klagen skønnes straks at kunne afvises, udarbejder sekretariatet efter aftale med formanden udkast til afvisning, der herefter normalt sendes til det pågældende udvalgs medlemmer til godkendelse, jf. § 7, stk. 2. Indklagede orienteres om klagen med kopi af afvisningsskrivelsen.

Stk. 5. Sekretariatet deltager i udvalgs- og ad hoc-udvalgsmøder.

Stk. 6. Sekretariatet bistår i øvrigt formanden og udvalgene i deres arbejde efter formandens bestemmelser.

Møder i udvalgene

§ 9. Der afholdes et årligt fællesmøde med deltagelse af udvalgenes medlemmer og suppleanter. Mødet er ikke offentligt. På mødet orienterer formanden om de afgørelser, der i løbet af året er truffet i de enkelte udvalg. Der kan på mødet træffes beslutning om emner af fælles interesse for udvalgene.

Stk. 2. På det årlige fællesmøde fastlægges tidspunktet for næste års fællesmøde. Endvidere fastlægges en dato i hvert kvartal, hvor de enkelte udvalg efter behov kan indkaldes til sagsbehandlende møder.

§ 10. Mødeindkaldelse til sagsbehandlende møder sker så vidt muligt med 2 ugers varsel og med angivelse af, hvilke sager der skal behandles på mødet. Ikke tidligere udsendt materiale udsendes samtidig med dagsorden.

§ 11. Udvalgenes formand leder møderne.

§ 12. Sekretariatet udarbejder beslutningsreferat af møderne.

Suppleanter

§ 13. Ved et medlems forfald eller inhabilitet udpeger formanden, i samråd med de øvrige medlemmer af udvalget, den suppleant, der skal deltage i sagens behandling.

Stk. 2. Må et medlem i beskikkelsesperioden fratræde udvalgene, beskikker Forsknings-

BILAG 2

forum et nyt medlem for den løbende beskikkelsesperiode. Det nye medlem vælges blandt suppleanterne og efter høring af de relevante statslige forskningsråd.

Stk. 3. Beskikkes et medlem efter stk. 2, beskikker Forskningsforum tillige en ny suppleant for den løbende beskikkelsesperiode efter høring af de relevante statslige forskningsråd.

Sikring af kontinuiteten i udvalgenes arbejde

§ 14. Når et udvalg har afsluttet behandlingen af en sag, sendes en kopi af afgørelsen til samtlige medlemmer og suppleanter i de tre udvalg.

Landsdommer *Hans Henrik Brydensholt*, Formand
Østre Landsret, Bredgade 59, 1260 København K

SAMFUNDSVIDENSKABELIG OG HUMANISTISK FORSKNING

Docent, dr.phil. *Hans Fink*
Institut for Filosofi, Aarhus Universitet, Bygning 328
Nordre Ringgade, 8000 Aarhus C

Docent, dr.phil. *Ulla Lund Hansen*
Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns Universitet,
Vandkunsten 5, 1467 København K

Lektor, pol.dr. *Margaretha Järvinen*
Sociologisk Institut, Københavns Universitet
Linnégade 22, 1361 København K

Lektor *Clemens Stubbe Østergaard*
Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet
Bartholins Allé, bygning 330, Universitetsparken, 8000 Århus C

Suppleanter

Professor, dr.phil. *Finn Collin*
Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet
Njalsgade 80, 2300 København S

Professor, dr.jur. *Jørgen Dalberg-Larsen*
Juridisk Institut, Aarhus Universitet
Universitetsparken, bygn. 340, 8000 Århus C

Lektor, lic.jur. *Mette Hartlev*
Det Retsvidenskabelige Institut B, Københavns Universitet
St. Kannikestræde 18, 1455 København K

Professor, dr.phil. *Bente Rosenbeck*
Nordisk Institut, Københavns Universitet
Njalsgade 120, 2300 København S

NATURVIDENSKABELIG, JORDBRUGS- OG VETERINÆRVIDENSKABELIG OG TEKNISK-VIDENSKABELIG FORSKNING

Forskningsdirektør, dr.med. *Claus Christiansen*
Research Unlimited
Gøngehusvej 13, 2950 Vedbæk

Forskningsleder, dr.agro. *Arne Helweg*
Afd. for Plantebeskyttelse, Danmarks JordbrugsForskning
Forskningscenter Flakkebjerg, 4200 Slagelse

Forskningschef *Kirsten Jakobsen*
Afd. For Husdyrernæring og Fysiologi, Forskningscenter Foulum
Postboks 50, 8850 Tjele

Lektor, dr.scient. *Bodil Norrild*
Proteinlaboratoriet, Københavns Universitet
Panum Institutet, Blegdamsvej 3, 2200 København N

Suppleanter

Lektor, cand.scient. *Bodil Branner*
Institut for Matematik, Matematiktorvet, Danmarks Tekniske Universitet
Bygning 303, 2800 Lyngby

Professor *Else Marie Friis*
Natur Historiska Riksmuseet,
Box 500 07, S-104 05 Stockholm

Professor *Vagn Lundsgaard Hansen*
Institut for Matematik, Danmarks Tekniske Universitet
Bygning 303, 2800 Lyngby

Professor *Jens Aage Hansen*
Afdeling for Miljøteknik, Aalborg Universitet
Sohngaardsholmsvej 57, 9000 Ålborg

Afdelingschef, dr.med. *Nils Axelsen*
Klinisk Biokemisk Afdeling, Statens Serum Institut
Artillerivej 5, 2300 København S

Professor, dr.med. *Gunna Christiansen*
Inst. for Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi, Aarhus Universitet
Wilh. Meyers Allé, bygning 240, Bartholinbygningen
Universitetsparken, 8000 Århus C

Professor, dr.odont. *Erik Dabelsteen*
Odontologisk Institut, Tandlægeskolen, Panum Institutttet
Nørre Allé 20, 2200 København N

Professor, overlæge, dr.med. *Ebba Nexø*
Klinisk biokemisk afdeling, AKH, Århus Universitetshospital
Nørrebrogade 44, 8000 Århus C

Suppleanter

Professor, dr.med. *Philippe Grandjean*
Fagområdet for Miljømedicin, Odense Universitet
Winsløvparken 17, 2. sal, 5000 Odense C

Docent, dr.scient. *Harald S. Hansen*
Institut for Biologi, Danmarks Farmaceutiske Højskole
Universitetsparken 2, 2100 København Ø

Professor, dr.odont. *Palle Holmstrup*
Odontologisk Institut, Tandlægeskolen, Panum Institutttet
Nørre Allé 20, 2200 København N

Professor, overlæge, dr.med. *Torben V. Schroeder*
Abdominalcentret, Afd. RK, H:S Rigshospitalet
Blegdamsvej 9, 2100 København Ø

Sag 2

Professor, dr.phil. *Finn Collin* (M)

Docent, dr.phil. *Carl Henrik Koch*

Overbibliotekar, dr.phil. *Mirjam Gelfer-Jørgensen*

Direktør *Annette Winkel Schwarz*

Sag 4

Afdelingschef, dr.med. *Nils Axelsen* (M)

Professor, overlæge, dr.med. *Ebba Nexø* (M)

Professor, dr. odont. *Palle Holmstrup* (S)

Sag 6

Professor, dr.med. *Daniel Andersen*

Professor, overlæge, dr.med. *Asger Dirksen*

Overlæge, dr.med. *Peter C. Gøtzsche*

Chefredaktør *Richard Smith*, BMJ

SEKRETARIAT FOR UDVALGENE VEDRØRENDE VIDENSKABELIG UREDELIGHED

Inge Berg Hansen, chefkonsulent (fra april 2002), e-mail: ibh@forsk.dk

Hanne Koktvedgaard, fuldmægtig, e-mail: hk@forsk.dk

Camilla Sakko Larsen, overassistent (til 31. august 2002), e-mail: csl@forsk.dk

Margrethe Christensen (fra 1. september 2002), e-mail: mch@forsk.dk

Forskningsstyrelsen

Randersgade 60

2100 København Ø

Tlf.: 35446200

e-mail: UVVU@forsk.dk

www.forsk.dk

Årsberetning 2002, Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed.

Redaktionel tilrettelæggelse: Informationschef Birgitte Ehrhardt. Omslag og sats: Glud & Jensen.

Oplag: 2000. Tryk: ReproSet, ISSN: 0909-5373